

PRAVILNIK

O STANDARDIMA I POSTUPKU ZA AKREDITACIJU STUDIJSKIH PROGRAMA

("Sl. glasnik RS", br. 13/2019 i 1/2021)

Član 1

Ovim pravilnikom utvrđuju se standardi i postupak akreditacije studijskih programa.

Standardi iz stava 1. ovog člana sastavni su deo ovog pravilnika.

Član 2

Postupku akreditacije studijskih programa (u daljem tekstu: akreditacija) podležu sve visokoškolske ustanove u Republici.

Član 3

Postupak akreditacije sprovodi se na zahtev visokoškolske ustanove.

U ime visokoškolske ustanove zahtev iz stava 1. ovog člana podnosi organ poslovođenja, po prethodno donetoj odluci stručnog organa.

Zahtev za akreditaciju se podnosi Nacionalnom telu za akreditaciju i proveru kvaliteta u visokom obrazovanju (u daljem tekstu: Nacionalno akreditaciono telo).

Član 4

Uz zahtev za akreditaciju dostavlja se dokumentacija koja je sačinjena prema uputstvu za pripremu dokumentacije za akreditaciju datog studijskog programa.

Član 5

Komisija donosi:

1. uputstvo za pripremu dokumentacije za akreditaciju studijskih programa prvog i drugog nivoa;
2. uputstvo za pripremu dokumentacije za akreditaciju studijskog programa doktorskih akademskih studija;
3. uputstvo recenzentskoj komisiji u za procenu ispunjenosti standarda za akreditaciju studijskih programa prvog i drugog nivoa i
4. uputstvo recenzentskoj komisiji za procenu ispunjenosti standarda za akreditaciju studijskih programa doktorskih akademskih studija.

Uputstva iz stava 1. ovog člana objavljuju se na Internet stranici Nacionalnog akreditacionog tela.

Član 6

Organ poslovođenja visokoškolske ustanove u skladu sa zakonom garantuje:

- 1) da su opšti akti visokoškolske ustanove u skladu sa zakonom;
- 2) da je dokumentacija za akreditaciju studijskog programa urađena u skladu sa standardima i uputstvom za pripremu dokumentacije za akreditaciju studijskog programa;
- 3) za tačnost podataka u dokumentaciji za akreditaciju studijskih programa.

Član 7

Zahtev za akreditaciju sa dokumentacijom se podnosi Nacionalnom akreditacionom telu, čija stručna služba proverava urednost zahteva iz člana 4. ovog pravilnika.

Kada je zahtev uredan, Nacionalno akreditaciono telo izdaje potvrdu visokoškolskoj ustanovi da je podnet uredan zahtev.

U slučaju da zahtev nije uredan, Nacionalno akreditaciono telo donosi zaključak kojim upućuje visokoškolsku ustanovu da dopuni zahtev potrebnom dokumentacijom u roku od 30 dana od dana dostavljanja zaključka visokoškolskoj ustanovi.

Ukoliko visokoškolska ustanova ne dopuni zahtev u roku iz stava 3. ovog člana, Nacionalno akreditaciono telo donosi rešenje o odbacivanju zahteva.

Član 8

Radi utvrđivanja činjenica od značaja za donošenje odluke o zahtevu za akreditaciju, Komisija za akreditaciju obrazuje potkomisije u čijem sastavu su najmanje dva člana iz odgovarajućeg obrazovno-naučnog odnosno obrazovno-umetničkog polja.

Potkomisija utvrđuje predlog za sastav recenzentske komisije za akreditaciju studijskih programa, koju sačinjavaju:

1. tri nastavnika visokoškolskih ustanova sa liste koju je utvrdio Nacionalni savet, a jednog od tih nastavnika predlaže za predsednika recenzentske komisije;
2. jedan student sa liste studenata koju utvrđuje Studentska konferencija univerziteta Srbije, odnosno Studentska konferencija akademija strukovnih studija Srbije i
3. jedan stručnjak za pojedine oblasti iz reda poslodavaca, profesionalnih ili strukovnih udruženja, tržišta rada, komora, koga predlažu odgovarajuće organizacije.

U slučaju akreditacije studijskog programa doktorskih studija, najmanje jedan recenzent mora biti nastavnik, naučnik ili umetnik zaposlen na visokoškolskoj, odnosno naučnoj ustanovi iz inostranstva, koji ispunjava uslove da bude mentor na tom studijskom programu, u skladu sa standardima iz člana 12. stav 1. tačka 14) Zakona.

Članovi potkomisija i recenzentskih komisija za akreditaciju studijskih programa ne smeju biti u sukobu interesa, a naročito ukoliko su oni ili njihovi bliski srodnici u radnom odnosu ili bilo kakvom poslovnom ili drugom aranžmanu u vezi zahteva koji se razmatra.

Potkomisija upućuje predlog iz stava 2. ovog člana Komisiji za akreditaciju, koja konačan predlog dostavlja direktoru Nacionalnog akreditacionog tela.

Direktor Nacionalnog akreditacionog tela imenuje recenzentsku komisiju i njenog predsednika uz prethodno izjašnjenje recenzenata da nisu u sukobu interesa. Direktor Nacionalnog akreditacionog tela imenuje i koordinatora iz stručne službe Nacionalnog akreditacionog tela.

Odluka o imenovanju recenzentske komisije za akreditaciju studijskih programa sa navedenim imenima predsednika i članova komisije objavljuje se na sajtu Nacionalnog akreditacionog tela.

Članovi recenzentske komisije imaju pravo na naknadu za svoj rad, u skladu sa aktom Nacionalnog akreditacionog tela.

Član 9

Recenzentska komisija za akreditaciju studijskih programa, utvrđuje činjenice od značaja za donošenje odluke o zahtevu za akreditaciju i neposrednim uvidom u rad visokoškolske ustanove, a o njenom dolasku u visokoškolsku ustanovu koordinator dostavlja obaveštenje najkasnije 15 dana pre planirane posete.

Visokoškolska ustanova je dužna da recenzentskoj komisiji za akreditaciju studijskih programa, obezbedi sve tražene podatke, slobodan pristup i uvid u nastavni proces i proces upravljanja, uvid u raspoloživi prostor, susret sa nastavnicima, studentima, nenastavnim osobljem, komisijom za samovrednovanje, alumni organizacijom, kao i sve drugo od značaja za proces akreditacije.

Član 10

Recenzentska komisija u preliminarnom recenzentskom izveštaju u skladu sa uputstvom iz člana 5. stav 1. analizira dokumentaciju za akreditaciju i ocenjuje:

- da li je studijski program napravljen prema standardima za akreditaciju;
- koji su standardi ispunjeni u celini, koji delimično, a koji nisu ispunjeni;
- koje su oblasti delovanja visokoškolske ustanove u kvalitativnom smislu zadovoljavajuće, koje su delimično zadovoljavajuće i koje su nezadovoljavajuće.

Na osnovu analize i ocene iz stava 1 ovog člana, kao i analize i ocene iz stava 1. člana 9, recenzentska komisija za akreditaciju studijskih programa, sastavlja Izveštaj i prosleđuje ga Koordinator, koji ga dostavlja visokoškolskoj ustanovi, koja može u roku od 15 dana od dana dostavljanja Izveštaja da dâ eventualne primedbe na činjenice navedene u Izveštaju.

Nakon isteka roka iz stava 2. ovog člana, recenzentska komisija za akreditaciju studijskih programa sastavlja konačni Izveštaj, na srpskom i sažetak na engleskom jeziku, koji uključuje prihvaćene primedbe visokoškolske ustanove, ukoliko ih ima, i ocenu kvaliteta analiziranog studijskog programa i podnosi ga potkomisiji na razmatranje.

Član 11

Na osnovu Izveštaja recenzentske komisije za akreditaciju studijskih programa, potkomisija utvrđuje predlog Odluke o akreditaciji studijskog programa i dostavlja ga Komisiji za akreditaciju u roku od 30 dana od dana dostavljanja Izveštaja recenzentske komisije za akreditaciju studijskih programa.

Uz predlog Odluke o akreditaciji studijskog programa dostavlja se Izveštaj iz člana 10. stava 3. ovog pravilnika.

Član 12

Komisija na prvoj sednici nakon prijema predloga Odluke o akreditaciji razmatra dostavljeni predlog, traži dopunska objašnjenja recenzentske komisije za akreditaciju studijskih programa ukoliko je potrebno, nakon čega donosi odluku o akreditaciji.

Odluka o akreditaciji je doneta ako za nju glasa više od polovine ukupnog broja članova Komisije.

U postupku akreditacije Nacionalno akreditaciono telo:

- 1) izdaje uverenje o akreditaciji studijskog programa;
- 2) donosi rešenje kojim se odbija zahtev za akreditaciju;

Nacionalno akreditaciono telo izdaje uverenje o akreditaciji, odnosno donosi rešenje kojim se odbija zahtev za akreditaciju, najkasnije u roku od devet meseci od dana prijema urednog zahteva.

Član 12a

Uz zahtev za akreditaciju studijskog programa strukovnih studija, po dualnom modelu studija, akreditovana visokoškolska ustanova dostavlja Nacionalnom akreditacionom telu dokumentaciju pripremljenu u skladu sa propisanim standardima i uputstvima, a koji se odnose na klasičan model studija, dokumentaciju za Standard 17. ovog pravilnika, kao i Elaborat usvojen od strane stručnog organa samostalne visokoškolske ustanove.

Sadržinu elaborata iz stava 1. ovog člana utvrđuje Nacionalni savet za visoko obrazovanje na predlog Nacionalnog akreditacionog tela.

Po prijemu zahteva, potkomisija odgovarajućeg obrazovno-naučnog odnosno obrazovno-umetničkog polja Komisije za akreditaciju u roku od 15 dana od dana prijema zahteva utvrđuje predlog za sastav recenzentske komisije koju čine:

1. dva recenzenta iz reda nastavnika visokoškolskih ustanova sa liste koju je utvrdio Nacionalni savet, od kojih je jedan predložen za predsednika recenzentske komisije,
2. dva recenzenta iz reda stručnjaka za pojedine oblasti iz reda poslodavaca, profesionalnih ili strukovnih udruženja, tržišta rada, komora, koga predlažu odgovarajuće organizacije i
3. jedan student sa liste studenata koju utvrđuje Studentska konferencija univerziteta Srbije, odnosno Studentska konferencija akademija i visokih škola.

Odluku o imenovanju recenzentske komisije donosi direktor Nacionalnog akreditacionog tela.

Recenzentska komisija iz stava 3. ovog člana, u roku od 30 dana od dana imenovanja, dostavlja Komisiji za akreditaciju izveštaj sa predlogom da donese ili odluku o akreditaciji ili o odbijanju zahteva za akreditaciju.

Komisija za akreditaciju odlučuje o predlogu izveštaja u roku od 30 dana od dana prijema predloga.

U slučaju odbijanja zahteva za akreditaciju visokoškolska ustanova ima pravo žalbe u skladu sa Zakonom o visokom obrazovanju.

Član 13

Protiv rešenja kojim se odbija zahtev za akreditaciju studijskog programa visokoškolska ustanova može podneti žalbu Nacionalnom savetu za visoko obrazovanje (u daljem tekstu: Nacionalni savet), preko Nacionalnog akreditacionog tela, u roku od 15 dana od dana prijema rešenja.

Nacionalni savet imenuje žalbenu komisiju u roku od 30 dana od dana prijema žalbe na rešenje iz stava 1. ovog člana.

U žalbenu komisiju imenuju se tri nastavnika visokoškolskih ustanova iz odgovarajuće oblasti sa liste recenzenata koje je utvrdio Nacionalni savet. Recenzent iz stava 3. ovog člana ne može biti lice zaposleno na visokoškolskoj ustanovi koja je podnela žalbu, lice koje je u sukobu interesa niti lice koje je učestvovalo u postupku donošenja rešenja iz stava 1. ovog člana.

Član 14

Žalbena komisija u roku od 30 dana od dana imenovanja dostavlja Nacionalnom savetu izveštaj i predlog za donošenje odluke o žalbi podnetoj na rešenje iz stava 1. člana 13.

Nacionalni savet u roku od 30 dana od dostavljanja predloga žalbene komisije donosi rešenje kojim može odbiti žalbu ili poništiti prvostepeno rešenje i vratiti Nacionalnom akreditacionom telu na ponovno odlučivanje.

Nacionalni savet će odbaciti žalbu kad utvrdi da je nedopuštena, neblagovremena ili podneta od neovlašćenog lica.

Nacionalni savet će odbiti žalbu kad utvrdi da je postupak akreditacije pravilno sproveden i da je rešenje doneto u skladu sa zakonom i ovim pravilnikom.

Kad Nacionalni savet utvrdi da je u postupku akreditacije bilo propusta, može, uz odgovarajuće obrazloženje poništiti prvostepeno rešenje i vratiti Nacionalnom akreditacionom telu na ponovno odlučivanje.

Član 15

Nacionalno akreditaciono telo je dužno da u roku od 30 dana od dana prijema rešenja Nacionalnog saveta o poništavanju prvostepenog rešenja i vraćanju na ponovno odlučivanje donese rešenje u skladu sa pravnim shvatanjem Nacionalnog saveta za visoko obrazovanje.

Ukoliko visokoškolska ustanova uloži žalbu protiv ponovljenog rešenja Nacionalnog akreditacionog tela iz stava 1. ovog člana, Nacionalni savet će sam, u roku od 30 dana od dana prijema žalbe, odlučiti o zahtevu za akreditaciju.

Rešenje po žalbi NSVO dostavlja nacionalnom akreditacionom telu koje je dužno da ga bez odlaganja dostavi ustanovi.

Visokoškolska ustanova iz stava 3. ovog člana ima pravo da ponovi zahtev za akreditaciju po isteku roka od 90 dana od dana donošenja konačnog rešenja kojim se odbija zahtev za akreditaciju.

Član 16

Ovaj pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku Republike Srbije".

STANDARDI ZA AKREDITACIJU STUDIJSKIH PROGRAMA PRVOG I DRUGOG STEPENA VISOKOG OBRAZOVANJA

Standard 1: Struktura studijskog programa

Standard 2: Svrha studijskog programa

Standard 3: Ciljevi studijskog programa

Standard 4: Kompetencije diplomiranih studenata

Standard 5: Kurikulum

Standard 6: Kvalitet, savremenost i međunarodna usaglašenost studijskog programa

Standard 7: Upis studenata

Standard 8: Ocenjivanje i napredovanje studenata

Standard 9: Nastavno osoblje

Standard 10: Organizaciona i materijalna sredstva

Standard 11: Kontrola kvaliteta

Dodatni standardi za studijske programe koji se izvode na svetskom jeziku, za zajedničke studijske programe, za IMT programe, za studije na daljinu i za studije u jedinicama bez svojstva pravnog lica van sedišta ustanove

Standard 12: Studije na svetskom jeziku

Standard 13: Zajednički studijski program

Standard 14: IMT program

Standard 15: Studije na daljinu

Standard 16: Studije u jedinici bez svojstva pravnog lica van sedišta ustanove

Standard 17: Studije po dualnom modelu

Standard 1. Struktura studijskog programa

Studijski program sadrži elemente utvrđene zakonom (koji se detaljno iskazuju u odgovarajućim standardima)

Uputstva za primenu standarda 1:

1.1 Svaki studijski program mora da ima sledeće elemente:

a. naziv i ciljevi studijskog programa;

b. vrsta studija i ishod procesa učenja u skladu sa zakonom koji utvrđuje nacionalni okvir

- kvalifikacija;
- v. stručni, akademski, naučni odnosno umetnički naziv;
 - g. uslove za upis na studijski program;
 - đ. lista obaveznih i izbornih studijskih područja, odnosno predmeta, sa okvirnim sadržajem;
 - e. način izvođenja studija i potrebno vreme za izvođenje pojedinih vrsta studija;
 - ž. bodovnu vrednost svakog predmeta iskazanu u skladu sa evropskim sistemom prenosa bodova (ESPB);
 - z. bodovnu vrednost završnog rada na osnovnim, specijalističkim i master akademskim studijama, odnosno doktorske disertacije ili dokorskog umetničkog projekta iskazana u ESPB bodovima;
 - i. preduslovi za upis pojedinih predmeta ili grupe predmeta;
 - j. način izbora predmeta iz drugih studijskih programa;
 - k. uslove za prelazak sa drugih studijskih programa u okviru istih ili srodnih oblasti studija;
 - l. druga pitanja od značaja za izvođenje studijskog programa.

1.2. Obim studija se izražava brojem ESPB bodova.

- a. Osnovne strukovne studije imaju 180 ESPB bodova.
 - b. Specijalističke strukovne studije imaju najmanje 60 ESPB bodova.
 - v. Master strukovne studije imaju najmanje 120 ESPB bodova kada je prethodno ostavaren obim prvog stepena strukovnih studija od najmanje 180 ESPB bodova.
 - g. Osnovne akademske studije imaju od 180 do 240 ESPB bodova.
 - d. Master akademske studije imaju najmanje 60 ESPB bodova kada je prethodno na osnovnim akademskim studijama ostvaren obim od 240 ESPB bodova i najmanje 120 ESPB bodova kada je prethodno na osnovnim akademskim studijama ostvaren obim od 180 ESPB bodova.
 - đ. Studijski programi akademskih studija mogu se organizovati integrisano u okviru osnovnih i master akademskih studija.
 - e. Specijalističke akademske studije imaju najmanje 60 ESPB bodova kada su prethodno završene master akademske studije.
 - ž. Doktorske studije imaju najmanje 180 ESPB bodova kada je prethodno na osnovnim akademskim i master akademskim studijama ostvaren obim studija od najmanje 300 ESPB bodova.
 - z. Studijski programi akademskih studija iz medicinskih nauka mogu se organizovati integrisano u okviru osnovnih i master akademskih studija, sa ukupnim obimom od najviše 360 ESPB bodova.
 - i. Kratki program studija može se izvoditi u obimu 30 do 60 ESPB bodova.
 - j. Manje izmene i dopune studijskog programa, za koji je visokoškolska ustanova dobila dozvolu za rad, ne smatraju se novim studijskim programom i vrše se u skladu sa Zakonom, član 52.
- Manje izmene SP su one kojima se suštinski ne menja struktura studijskih programa a kojima se obezbeđuje kvalitetna i nesmetana realizacija studijskog programa. Na primer: izmena pojedinih nastavnih jedinica; izmena literature; uvođenje novih izbornih predmeta; angažovanje novih nastavnika ukoliko za tim postoji potreba na godišnjem nivou; izbor u viša zvanja.

Standard 2. Svrha studijskog programa

Studijski program ima jasno definisanu svrhu i ulogu u obrazovnom sistemu, dostupnu javnosti.

Uputstva za primenu standarda 2:

2.1 Svrha studijskog programa je obrazovanje studenata za prepoznatljive i jasne profesije i zanimanja. Studijski program obezbeđuje sticanje kompetencija koje su društveno opravdane i korisne.

2.2 Svrha studijskog programa mora biti u skladu sa osnovnim ciljevima visokoškolske ustanove na kojoj se program izvodi.

2.3 Svrha realizacije studijskog programa mora biti jasno i nedvosmisleno formulisana.

Standard 3. Ciljevi studijskog programa

Studijski program ima jasno definisane ciljeve.

Uputstva za primenu standarda 3:

3.1 Ciljevi studijskog programa uključuju postizanje kompetencija i akademskih veština kao i metode za njihovo sticanje. Ciljevi takođe mogu da uključe razvoj kreativnih sposobnosti i ovladavanje specifičnim praktičnim veštinama potrebnim za obavljanje profesije.

3.2 Ciljevi studijskog programa su u skladu sa osnovnim zadacima i ciljevima visokoškolske ustanove na kojoj se program izvodi.

3.3 Ciljevi realizacije studijskog programa moraju da budu jasno i nedvosmisleno formulisani.

3.4 Ciljevi se usklađuju sa zahtevima određene oblasti i tržišta rada, privrednog razvoja i definisanim kvalifikacijskim okvirom.

Standard 4. Kompetencije diplomiranih studenata

Savladavanjem studijskog programa student stiče opšte i predmetno-specifične sposobnosti koje su u funkciji kvalitetnog obavljanja stručne, naučne i umetničke delatnosti. Opis kvalifikacije koja proizilazi iz studijskog programa mora odgovarati određenom nivou nacionalnog okvira kvalifikacija.

Uputstva za primenu standarda 4:

4.1 Savladavanjem studijskog programa student stiče sledeće opšte sposobnosti:

- analize, sinteze i predviđanja rešenja i posledica;
- ovladavanja metodima, postupcima i procesima istraživanja;
- razvoja kritičkog i samokritičkog mišljenja i pristupa;
- primene znanja u praksi;
- razvoja komunikacionih sposobnosti i spretnosti, kao i saradnje sa užim socijalnim i međunarodnim okruženjem;
- profesionalne etičnosti.

4.2 Savladavanjem studijskog programa student stiče sledeće predmetno-specifične sposobnosti:

- temeljno poznavanje i razumevanje discipline odgovarajuće struke;
- rešavanja konkretnih problema uz upotrebu naučnih metoda i postupaka;
- povezivanja osnovnih znanja iz različitih oblasti i njihove primene;
- praćenja i primene novina u struci;
- razvoja veština i spretnosti u upotrebi znanja u odgovarajućem području;
- upotrebe informaciono-komunikacionih tehnologija u ovladavanju znanjima odgovarajućeg područja.

4.3 Ishodi učenja se opisuju prema deskriptorima ishoda učenja nacionalnog okvira kvalifikacija.

Standard 5. Kurikulum

Kurikulum studijskog programa sadrži listu i strukturu obaveznih i izbornih predmeta i modula i njihov opis. Osnovna izbornost umetničkih studija ugrađena je u glavni predmet.

Uputstva za primenu standarda 5:

5.1 Struktura kurikuluma obuhvata raspored predmeta i modula po semestrima, trimestrima odnosno blokovima, fond časova aktivne nastave i ESPB bodove.

5.2 Oni oblici nastave čiji se obim izražava brojem časova računaju se kao "aktivna nastava".

5.3 Radi ravnomernosti opterećenja studenata broj ESPB bodova po semestrima mora biti 30, a po trimestrima 20, uz toleranciju od 20%.

5.4 Studijski program osnovnih studija, master studija ili integrisanih studija mora se razlikovati od drugih odgovarajućih studijskih programa za najmanje 35% od ukupnog broja ESPB bodova, pri čemu tih 35% čine predmeti sa aktivnom nastavom iz skupa stručno-aplikativnih, naučno-stručnih, odnosno umetničkih predmeta.

5.5 Studijski program sa modulima mora imati zajedničke osnove u iznosu od najmanje 25% od ukupnog broja ESPB bodova.

5.6 Opis predmeta sadrži naziv, tip predmeta, godinu i semestar studija, broj ESPB bodova, ime nastavnika, cilj kursa sa očekivanim ishodima, znanjima i kompetencijama, preduslove za pohađanje predmeta, sadržaj predmeta, preporučenu literaturu, metode izvođenja nastave, način provere znanja i ocenjivanja i druge podatke.

5.7 U strukturi studijskog programa na osnovnim akademskim studijama, osim za polje umetnosti, zastupljene su sledeće grupe predmeta u odnosu na ukupan broj ESPB bodova, i to:

- akademsko-opšteobrazovne - oko 15%,
- teorijsko-metodološke - oko 20%,
- naučno- odnosno umetničko-stručne - oko 35% i
- stručno-aplikativne - oko 30%.

5.8 U strukturi studijskog programa na osnovnim strukovnim studijama, osim za polje umetnosti, zastupljene su sledeće grupe predmeta u odnosu na ukupan broj ESPB bodova, i to:

- akademsko-opšteobrazovne - oko 15%,
- stručne - oko 40% i
- stručno-aplikativne - oko 45%.

5.9 U strukturi studijskog programa na master akademskim studijama, osim za polje umetnosti, zastupljene su sledeće grupe predmeta u odnosu na ukupan broj ESPB bodova, i to:

- naučno i stručno-aplikativne - oko 70%,
- opšteobrazovne i teorijsko-metodološke - oko 30%.

5.10 U strukturi studijskog programa na master strukovnim studijama, osim za polje umetnosti, zastupljene su sledeće grupe predmeta u odnosu na ukupan broj ESPB bodova, i to:

- stručne i stručno-aplikativne - oko 90% i
- opšteobrazovne - oko 10%.

5.11 U strukturi studijskog programa na specijalističkim akademskim studijama, osim za polje umetnosti, zastupljene su sledeće grupe predmeta u odnosu na ukupan broj ESPB bodova, i to:

- naučno i stručno-aplikativne - oko 70%,
- opšteobrazovne i teorijsko-metodološke - oko 30%.

5.12 U strukturi studijskog programa na specijalističkim strukovnim studijama, osim za polje umetnosti, zastupljene su sledeće grupe predmeta u odnosu na ukupan broj ESPB bodova, i to:

- stručne i stručno-aplikativne - oko 90%,
- opšteobrazovne - oko 10%.

5.13 U strukturi studijskog programa na integrisanim akademskim studijama, osim za polje umetnosti, zastupljene su sledeće grupe predmeta u odnosu na ukupan broj ESPB bodova,

i to:

- naučno i stručno-aplikativne - oko 70%,
- opšteobrazovne i teorijsko-metodološke - oko 30%.

5.14 U strukturi studijskog programa, izborni predmeti zastupljeni su sa najmanje 20%, osim za polje medicine u odnosu na ukupan broj ESPB bodova na osnovnim studijama i sa najmanje 30% u odnosu na ukupan broj ESPB bodova na master studijama. Lista izbornih predmeta treba da sadrži najmanje dvostruko veći broj predmeta u odnosu na broj predmeta koji se bira.

5.15 Sastavni deo kurikuluma studijskog programa master strukovnih studija je stručna praksa u trajanju od najmanje 180 časova, odnosno 90 časova po godini, koja se realizuje u privrednim organizacijama ili javnim institucijama.

5.16 Završni rad na master strukovnim studijama je projekt u kojem se rešava praktični problem.

5.17 Završni rad je obavezan na svim nivoima studija i svim studijskim programima

5.18 Na oba nivoa studija i na svim godinama, aktivna nastava mora biti zastupljena sa najmanje 600 časova godišnje ili 20 časova nedeljno, a najviše sa 900 časova godišnje ili 30 časova nedeljno. Od toga:

- na prvom nivou studija, od 600 časova 50% do 60% su predavanja, a ostalo su vežbe i drugi oblici aktivne nastave,

- na drugom nivou studija, koje traju više od jedne godine, na prvoj godini studija od 600 časova 50% do 60% su predavanja, a ostalo su vežbe i drugi oblici aktivne nastave,

- na završnoj godini drugog nivoa studija i integrisanih studija, najviše 50% je studijski istraživački rad, odnosno primenjeni istraživački rad, a ostalo su predavanja, vežbe i drugi oblici aktivne nastave,

- časovi aktivne nastave na studijskom i primenjenom istraživačkom radu se na drugom nivou studija pri proračunu opterećenja nastavnika dele sa 2.

Prirodno-matematičke nauke

U poslednjoj godini prvog i drugog nivoa imaju stručnu praksu od 90 sati i 3 ESPB boda, a na integrisanim studijama po 90 sati i po 3 ESPB boda na četvrtoj i petoj godini studija.

Tehničko-tehnološke nauke

Sastavni deo kurikuluma studijskih programa za osnovne i master studije u oblasti tehničko-tehnoloških nauka je stručna praksa i praktičan rad u trajanju od najmanje 90 časova, koja se realizuje u odgovarajućim naučnoistraživačkim ustanovama, u organizacijama za obavljanje inovacione aktivnosti, u organizacijama za pružanje infrastrukturne podrške inovacionoj delatnosti, u privrednim društvima i javnim ustanovama.

U oblasti biotehničkih nauka, u području poljoprivrede i šumarstva, studenti tokom osnovnih studija realizuju radnu praksu u trajanju od najmanje 90 časova, proizvodnu praksu u trajanju od najmanje 90 časova i tehnološko-organizacionu praksu u trajanju od najmanje 90 časova.

Društveno-humanističke nauke

U poslednjoj godini prvog i drugog nivoa imaju stručnu praksu od 90 sati i 3 ESPB boda, a na integrisanim studijama po 90 sati i po 3 ESPB boda na četvrtoj i petoj godini studija.

Medicinske nauke

Kurikulum studijskog programa za akademske studije iz odgovarajućih naučnih oblasti u okviru obrazovnog naučno-polja medicinskih nauka mora da sadrži obavezne zajedničke osnove i mogućnosti za specijalne studijske module, ukoliko je predviđeno da ih kurikulum sadrži. Specijalni studijski moduli treba da budu iz predmetâ neposredno vezanih za medicinu, bilo da su laboratorijski ili klinički, biološki ili bihejvioralni, orijentisani na istraživanja ili deskriptivni. Kurikulum studijskog programa treba da sadrži najmanje 10% izbornih predmeta.

Umetnost

U strukturi studijskog programa na osnovnim akademskim studijama u polju umetnosti zastupljene su sledeće grupe predmeta u odnosu na ukupan broj ESPB bodova, i to:

- umetničke i teorijsko-umetničke grupe predmeta - oko 80%, pri čemu su umetničke grupe

predmeta zastupljene sa najmanje 50%,

- ostale grupe predmeta - oko 20%.

U strukturi studijskog programa na osnovnim strukovnim studijama u polju umetnosti zastupljene su sledeće grupe predmeta u odnosu na ukupan broj ESPB bodova, i to:

- umetničke i teorijsko-umetničke grupe predmeta - oko 50%,

- stručno-aplikativne grupe predmeta - oko 30%,

- ostale grupe predmeta - oko 20%.

U strukturi studijskog programa na master akademskim studijama u polju umetnosti zastupljene su sledeće grupe predmeta u odnosu na ukupan broj ESPB bodova, i to:

- umetničke i teorijsko-umetničke grupe predmeta - oko 70%, pri čemu su umetničke grupe predmeta zastupljene sa najmanje 50%,

- ostale grupe predmeta - oko 30%.

U strukturi studijskog programa na master strukovnim studijama u polju umetnosti

zastupljene su sledeće grupe predmeta u odnosu na ukupan broj ESPB bodova, i to:

- umetničke i teorijsko-umetničke grupe predmeta - oko 45%,

- stručno-aplikativne grupe predmeta - oko 45%,

- ostale grupe predmeta - oko 10%.

U strukturi studijskog programa izborni predmeti, u odnosu na ukupan broj ESPB bodova, zastupljeni su:

- na osnovnim studijama najmanje 20%,

- na master studijama najmanje 30%,

- na integrisanim studijama najmanje 25%.

Trajanje i realizacija pedagoške prakse

Visokoškolske ustanove koje realizuju pedagoške studijske programe moraju obezbediti pedagošku praksu u II, III i IV godini studija od minimum 90 sati godišnje. Na petoj godini studija pedagoška praksa je 180 sati i 6 ESPB bodova. Pedagoške prakse se izvode u pedagoškim ustanovama.

Za visokoškolske ustanove koje u okviru studijskih programa nemaju pedagoška obrazovanja, a čiji bi svršeni studenti trebalo da budu nastavnici stručnih predmeta u srednjim školama, moraju, shodno Zakonu o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja, imati obrazovanje iz psiholoških, pedagoških i metodičkih disciplina stečeno na visokoškolskoj ustanovi u toku studija ili nakon diplomiranja, od najmanje 30 ESPB bodova i 6 ESPB bodova prakse u pedagoškim ustanovama.

Standard 6. Kvalitet, savremenost i međunarodna usaglašenost studijskog programa

Studijski program je usklađen sa savremenim svetskim tokovima i stanjem struke, nauke i umetnosti u odgovarajućem obrazovno-naučnom, odnosno umetničko-obrazovnom polju i uporediv je sa sličnim programima na inostranim visokoškolskim ustanovama, a posebno u okviru evropskog obrazovnog prostora.

Uputstva za primenu standarda 6:

6.1 Studijski program nudi studentima najnovija naučna, umetnička odnosno stručna saznanja iz odgovarajuće oblasti.

6.2 Studijski program je celovit i sveobuhvatan i usaglašen je sa drugim programima visokoškolske ustanove.

6.3 Studijski program je usklađen sa najmanje tri akreditovana programa inostranih visokoškolskih ustanova, od kojih su najmanje dva iz visokoškolskih ustanova evropskog obrazovnog prostora.

6.4 Studijski program je formalno i strukturno usklađen sa utvrđenim predmetno specifičnim standardima za akreditaciju.

6.5 Studijski program je usaglašen sa evropskim standardima u pogledu uslova upisa,

trajanja studija, uslova prelaska u narednu godinu, sticanja diplome i načina studiranja i uporedivosti programa.

Medicinske nauke

Integrirane akademske studije prvog i drugog stepena (studije medicine), za sticanje akademskog i stručnog zvanja " doktor medicine", traju šest godina ili 5.500 časova teorijske i praktične nastave, samostalnog rada studenata i prakse u zdravstvenim ustanovama u skladu sa Direktivom 2005/36/EK Evropskog parlamenta i Saveta Evrope od 7. septembra 2005. o priznavanju profesionalnih kvalifikacija u delu koji se odnosi na doktore medicine.

Osposobljavanje za medicinsku sestru opšte nege, u skladu sa istom direktivom, sastoji se od najmanje 4.600 sati teorijskog i kliničkog osposobljavanja u punoj satnici tokom najmanje tri godine stručnog obrazovanja ili strukovnih studija, a koje može biti iskazano u odgovarajućem broju ESPB bodova. Trajanje teorijskog osposobljavanja iz stava 2. ovog člana predstavlja najmanje jednu trećinu, a trajanje kliničkog osposobljavanja najmanje jednu polovinu minimalnog trajanja osposobljavanja.

Trajanje teorijskog osposobljavanja iz stava 2. ovog člana predstavlja najmanje jednu trećinu, a trajanje kliničkog osposobljavanja najmanje jednu polovinu minimalnog trajanja osposobljavanja.

Svrha Direktive 93/16 Evropskog saveta je olakšanje slobodnog kretanja medicinskih radnika putem uzajamnog priznavanja primarnih i specijalističkih kvalifikacija državljana EEA (evropske ekonomske regije).

Standard 7. Upis studenata

Visokoškolska ustanova u skladu sa društvenim potrebama i svojim resursima upisuje studente na odgovarajući studijski program na osnovu uspeha u prethodnom školovanju i provere njihovog znanja, sklonosti i sposobnosti.

Uputstva za primenu standarda 7:

7.1 Broj studenata koji se upisuje na odgovarajući studijski program utvrđuje se na osnovu raspoloživih prostornih i kadrovskih mogućnosti visokoškolske ustanove.

7.2 Vrsta znanja, sklonosti i sposobnosti koje se proveravaju pri upisu odgovaraju prirodi studijskog programa i način te provere odgovaraju karakteru studijskog programa i objavljuju se u konkursu.

Standard 8. Ocenjivanje i napredovanje studenata

Ocenjivanje studenata vrši se neprekidnim praćenjem rada studenata i na osnovu poena stečenih u ispunjavanju predispitnih obaveza i polaganjem ispita.

Uputstva za primenu standarda 8:

8.1 Student savlađuje studijski program polaganjem ispita čime stiče određeni broj ESPB bodova, u skladu sa studijskim programom.

8.2 Svaki pojedinačni predmet u programu ima određeni broj ESPB bodova koji student ostvaruje kada sa uspehom položi ispit.

8.3 Broj ESPB bodova utvrđuje se na osnovu radnog opterećenja studenta u savlađivanju određenog predmeta i primenom jedinstvene metodologije visokoškolske ustanove za sve određenog studijskog programa.

8.4 Uspešnost studenata u savlađivanju određenog predmeta kontinuirano se prati tokom nastave i izražava se poenima. Maksimalni broj poena koje student može da ostvari na predmetu je 100.

8.5 Student stiče poene na predmetu kroz rad u nastavi i ispunjavanjem predispitnih obaveza i polaganjem ispita. Minimalan broj poena koje student može da stekne ispunjavanjem predispitnih obaveza tokom nastave je 30 a maksimalni 70.

8.6 Svaki predmet iz studijskog programa ima jasan i objavljen način sticanja poena. Način sticanja poena tokom izvođenja nastave uključuje broj poena koje student stiče po osnovu svake pojedinačne vrste aktivnosti tokom nastave ili izvršavanjem predispitne obaveze i polaganjem ispita.

8.7 Ukupan uspeh studenta na predmetu izražava se ocenom od 5 (nije položio) do 10 (odličan). Ocena studenta je zasnovana na ukupnom broju poena koje je student stekao ispunjavanjem predispitnih obaveza i polaganjem ispita a prema kvalitetu stečenih znanja i veština.

Standard 9. Nastavno osoblje

Za realizaciju studijskog programa obezbeđeno je nastavno osoblje sa potrebnim naučnim, umetničkim i stručnim kvalifikacijama.

Uputstva za primenu standarda 9:

9.1 Broj nastavnika odgovara potrebama studijskog programa i zavisi od broja predmeta i broja časova na tim predmetima. Ukupan broj nastavnika mora biti dovoljan da pokrije ukupan broj časova nastave na studijskom programu, tako da nastavnici ostvaruju prosečno maksimalno do 180 časova aktivne nastave (predavanja, konsultacije, vežbe, praktičan rad i terenski rad) godišnje, odnosno do šest časova nedeljno sa tolerancijom od 20%. Nastavnik koji je angažovan na više visokoškolskih ustanova ostvaruje aktivnu nastavu u svakoj ustanovi srazmerno procentu angažovanja od propisanog maksimuma od 12 časova, s tim da njegovo ukupno angažovanje ne može biti veće od 12 časova aktivne nastave nedeljno na svim visokoškolskim ustanovama u Republici Srbiji. Nastavnik sa nepunim radnim vremenom, koji manji deo radnog vremena ostvaruje van visokog obrazovanja, može nedeljno da ostvaruje aktivnu nastavu u predmetnoj ustanovi srazmerno procentu angažovanja od propisanog maksimuma od 12 časova.

9.2 Nastavnik sa nepunim radnim vremenom, koji veći deo radnog vremena ostvaruje van visokog obrazovanja, odnosno nastavnik angažovan po ugovoru o dopunskom radu, može nedeljno da ostvaruje aktivnu nastavu u predmetnoj ustanovi maksimalno četiri časa nedeljno. Ako nastavnik drži vežbe, računa se da dva časa vežbi odgovaraju jednom času predavanja, osim u polju umetnosti. Predmet na studijama na daljinu opterećuje nastavnika/saradnika sa 50% opterećenja koje bi imao za studije na klasičan način.

9.3 Od ukupnog broja časova aktivne nastave predavanja na studijskom programu najmanje 70% izvode nastavnici u radnom odnosu sa punim radnim vremenom, a za studijske programe u polju umetnosti taj broj ne može biti manji od 50%. Najmanje 80% ukupnog broja nastavnika u radnom odnosu sa punim radnim vremenom mora imati nastavna zvanja u sledećim kategorijama: predavač, viši predavač, profesor strukovnih studija, docent, vanredni profesor i redovni profesor, nastavnik stranog jezika, nastavnik veština. Nastavnici u zvanju docenta, vanrednog i redovnog profesora mogu da izvode nastavu na svim vrstama studija.

9.4 Nastavnici u zvanju predavača, višeg predavača ili profesora strukovnih studija mogu da izvode nastavu samo na strukovnim studijama. Na master strukovnim studijama svi nastavnici moraju imati doktorate nauka izuzev u polju umetnosti.

9.5 Predavač van radnog odnosa koji ima stečeno visoko obrazovanje najmanje master akademskih studija može da učestvuje delu aktivne nastave, uključujući predavanja i vežbe na prvom i drugom stepenu studija najviše do trećine časova nastave na predmetu u toku semestra. Takođe, u polju Medicinskih nauka visokoškolska ustanova može na predlog stručnog organa angažovati u delu aktivne nastave, uključujući predavanja i vežbe, na prvom stepenu studija najviše do trećine časova nastave na predmetu u toku semestra, u

zvanje predavača strukovnih studija sa nepunim radnim vremenom, i lice koje ima visoko obrazovanje prvog stepena i najmanje završenu zdravstvenu specijalizaciju iz uže naučne oblasti predmeta za koji se bira i koji ima neophodna znanja i veštine u odgovarajućoj oblasti i pokazuje smisao za nastavni rad. Predavač van radnog odnosa može biti angažovan isključivo na stručno-aplikativnim predmetima.

9.6 Profesor emeritus može učestvovati u izvođenju svih oblika nastave na akademskim studijama drugog i trećeg stepena, biti član komisije za pripremanje predloga za izbor nastavnika univerziteta i učestvovati u naučnoistraživačkom radu. Ukupan broj profesora emeritusa angažovanih u nastavi ne može biti veći od 3% od ukupnog broja nastavnika univerziteta.

9.7 Istraživač izabran u naučno zvanje na način i po postupku propisanim zakonom kojim je regulisana naučnoistraživačka delatnost, može učestvovati u izvođenju svih oblika nastave na master i doktorskim akademskim studijama, biti mentor i član komisija u postupku izrade i odbrane završnog rada na master studijama i doktorske disertacije, biti član komisije za pripremanje predloga za izbor nastavnika i saradnika univerziteta i učestvovati u naučnoistraživačkom radu.

9.8 Ukoliko lice iz prethodnog stava nema zasnovan radni odnos u visokoškolskoj ustanovi na kojoj se program izvodi, ustanova sa njim zaključuje ugovor o angažovanju za izvođenje nastave.

9.9 Gostujući profesor, iz druge samostalne visokoškolske ustanove, koji učestvuje u realizaciji studijskog programa se računa kao nastavnik u dopunskom radnom odnosu.

9.10 Nastavnici u radnom odnosu sa punim radnim vremenom izvode najmanje 50% predavanja iz predmeta koji pripadaju sledećim ključnim kategorijama: naučno i stručno-aplikativnim na osnovnim, master i specijalističkim akademskim studijama, odnosno stručnim i stručno-aplikativnim na osnovnim, master i specijalističkim strukovnim studijama; umetničkim, teorijsko-umetničkim i stručno-aplikativnim na osnovnim i specijalističkim akademskim, odnosno osnovnim, master i specijalističkim strukovnim studijama u polju umetnosti, umetničkim i teorijsko-umetničkim na master akademskim studijama u polju umetnosti.

9.11 Naučne, umetničke i stručne kvalifikacije nastavnog osoblja odgovaraju obrazovno-naučnoj, odnosno obrazovno-umetničkoj oblasti i nivou njihovih zaduženja. Nastavnik mora da ima najmanje pet referenci iz uže naučne, umetničke, odnosno stručne oblasti iz koje izvodi nastavu na studijskom programu.

9.12 Broj saradnika odgovara potrebama studijskog programa i zavisi od broja predmeta i broja časova na tim predmetima. Ukupan broj saradnika na studijskom programu mora da bude dovoljan da pokrije ukupan broj časova nastave na tom programu, tako da saradnici ostvaruju prosečno maksimalno do 300 časova aktivne nastave godišnje, odnosno do 10 časova nedeljno uz 20% tolerancije, osim u polju umetnosti. Angažovanje po saradniku ne može biti veće od 16 časova aktivne nastave nedeljno na svim visokoškolskim ustanovama u Srbiji.

9.13 **Zvanja saradnika su:** saradnik u nastavi, asistent i asistent sa doktoratom. Zvanja saradnika u izvođenju nastave u okviru studijskih programa u okviru obrazovno-umetničkog polja umetnosti su: umetnički saradnik, viši umetnički saradnik, samostalni umetnički saradnik, stručni saradnik, viši stručni saradnik i samostalni stručni saradnik. Zvanja saradnika u izvođenju nastave u okviru studijskih programa stranih jezika su: lektor i viši lektor.

9.14 **Saradnik u nastavi na studijama prvog stepena akademskih studija** može biti student master akademskih studija ili specijalističkih akademskih studija, koji je završio studije prvog stepena sa prosečnom ocenom najmanje osam (8).

9.15 Izuzetno, **saradnik u nastavi na strukovnim studijama** prvog stepena može da učestvuje u nastavi ukoliko je student master strukovnih studija ili specijalističkih strukovnih studija i studije prvog stepena strukovnih studija završio sa prosečnom ocenom najmanje osam (8).

9.16 **Saradnik u nastavi iz umetničkog polja** može imati visoko obrazovanje prvog

stepena studija ukupnu prosečnu ocenu najmanje osam (8) i najmanje devet (9) iz grupe predmeta za koju se bira ukoliko u toj oblasti nisu predviđene master akademske studije.

9.17 **Asistent** može da bude student doktorskih studija koji je prethodne stepene studija završio sa prosečnom ocenom najmanje osam (8) i koji pokazuje smisao za nastavni rad. Asistent može da bude izabran ukoliko je magistar nauka, odnosno magistar umetnosti kome je prihvaćena tema doktorske disertacije, odnosno dokorskog umetničkog projekta.

9.18 Izuzetno, asistent za nastavu na kliničkim predmetima može biti izabrano lice sa završenom odgovarajućom zdravstvenom specijalizacijom.

9.19 **Asistent iz umetničkog polja** može biti lice koje ima akademski naziv magistra umetnosti i ima umetnička dela koja pokazuju smisao za samostalno umetničko stvaralaštvo, ukoliko u umetničkoj oblasti za koju se bira nisu predviđene doktorske studije.

9.20 Asistent iz umetničkog polja može biti lice koje je završilo akademske studije prvog stepena i ima umetnička dela koja pokazuju smisao za samostalno umetničko stvaralaštvo, ukoliko u umetničkoj oblasti za koju se bira nisu predviđene master akademske, odnosno doktorske studije.

9.21 **Asistent sa doktoratom** je lice koje je steklo naučni naziv doktora nauka, odnosno umetnički naziv doktora umetnosti.

9.22 **Saradnik van radnog odnosa** (demonstrator i sl) angažovan za pomoć u nastavi može biti lice na studijama prvog stepena, drugog ili trećeg stepena, pod uslovom da je na studijama prvog stepena ostvario najmanje 120 ESPB sa ukupnom prosečnom ocenom najmanje osam (8).

9.23 **Saradnik (saradnik praktičar, klinički asistent, i sl.)** za deo praktične nastave koja se realizuje van visokoškolske ustanove, može biti izabrano lice zaposleno u ustanovi gde se deo praktične nastave realizuje.

9.24 Nosioci predmeta zaposleni na visokoškolskoj ustanovi su odgovorni za obezbeđenje kvaliteta nastave koju realizuju predavači van radnog odnosa.

9.25 Podaci o nastavnicima i saradnicima (radna biografija, izbori u zvanja, reference) moraju biti dostupni javnosti.

Prirodno-matematičke nauke

Nastava je organizovana tako da u grupi za predavanja na osnovnim studijama ima do 80 studenata, u grupi za vežbe do 25 studenata i u grupi za laboratorijske vežbe do 15 studenata, sa tolerancijom od 10%. Nastava je organizovana tako da u grupi za predavanja na master studijama ima do 25 studenata, u grupi za vežbe do 15 studenata i u grupi za laboratorijske vežbe do 10 studenata, sa tolerancijom od 10%. Nastavnik mora da ima najmanje pet reprezentativnih referenci iz obrazovno-naučne oblasti u kojoj izvodi nastavu na studijskom programu, koje uključuju: monografije, knjige, pregledne članke, naučne i stručne radove, udžbenik, praktikum ili zbirku zadataka, patente i softverska rešenja.

Društveno-humanističke nauke

Za kvalitetno izvođenje studijskih programa u polju društveno-humanističkih nauka potrebno je ispuniti normative u pogledu broja studenata po nastavnim grupama, tako da je:

- veličina grupe za predavanja na osnovnim studijama za opšteobrazovne i teorijsko-metodološke predmete do 300 studenata sa tolerancijom od 10%, a za naučno-stručne i stručno-aplikativne do 200 studenata sa tolerancijom od 10%;
- veličina grupe za vežbe na osnovnim studijama za opšteobrazovne i teorijsko-metodološke predmete do 70 studenata sa tolerancijom od 10%, a za naučno-stručne, stručne i stručno-aplikativne do 50 studenata sa tolerancijom od 10%;
- veličina grupe za predavanja na master studijama do 50 studenata sa tolerancijom od 10%;
- veličina grupe za vežbe na master studijama do 25 studenata sa tolerancijom od 10%.

Kompetentnost nastavnika se utvrđuje na osnovu naučnih radova objavljenih u međunarodnim časopisima, domaćim časopisima, radova objavljenih u zbornicima sa međunarodnih naučnih skupova, monografije, patenta i udžbenika.

Tehničko-tehnološke nauke

Za kvalitetno izvođenje studijskih programa osnovnih i master akademskih studija u polju

tehničko-tehnoloških nauka potrebno je da visokoškolska ustanova ispuni normative u pogledu broja studenata po nastavnim grupama. Za osnovne studije veličina grupe za predavanja je do 180 studenata, grupe za vežbe do 60 studenata i grupe za laboratorijske vežbe do 20 studenata, sve sa tolerancijom od 10%. Za kvalitetno izvođenje studijskih programa master studija veličina grupe za predavanje je do 32 studenta, grupe za vežbe do 16 studenata i grupe za laboratorijske vežbe do osam studenata, sve sa tolerancijom od 10%.

Reprezentativne reference nastavnog osoblja u tehničko-tehnološkim naukama su: naučni i stručni radovi objavljeni u međunarodnim i domaćim časopisima, radovi štampani u zbornicima sa naučnih i stručnih skupova, monografije, udžbenici, pregledni članak, zbirka zadataka, praktikum, patent, novi proizvodi ili bitno poboljšani postojeći proizvodi, nove biljne vrste, nove vrste stoke i nove tehnologije.

Medicinske nauke

Ukupan broj nastavnika mora da bude dovoljan da pokrije ukupan broj časova nastave na studijskim programima koje visokoškolska ustanova realizuje, tako da nastavnik ostvaruje prosečno maksimalno do 180 časova godišnje, odnosno šest časova nedeljno sa tolerancijom od 20%. Maksimalno angažovanje po nastavniku ne može biti veće od 12 časova nedeljno. U broj časova ulazi angažovanje nastavnika na svim akreditovanim studijskim programima.

Maksimalan broj studenata u grupi za praktičnu nastavu na pretkliničkim predmetima je 15, a na kliničkim 7. Maksimalan broj studenata u grupi za teorijsku nastavu je 80, sa tolerancijom od 10%.

Naučna sposobnost nastavnika i saradnika vrednuje se u skladu sa propisima kojim se uređuje obrazovanje i naučna delatnost.

Umetnost

Nastava na visokoškolskim ustanovama u polju umetnosti se izvodi kao:

- individualna;
- grupna;
- kolektivna.

Organizacija nastave bazira se na sva tri načina izvođenja nastave, u zavisnosti od vrste i prirode predmeta.

Veličina grupe kod grupne nastave, u zavisnosti od vrste i prirode predmeta, jeste od dva do 20 studenata.

Kolektivna nastava organizuje se za grupu do 300 studenata.

Maksimalno angažovanje po nastavniku ne može biti veće od 12 kontakt časova nedeljno, a po saradniku od 15 časova nedeljno.

Reprezentativne reference za obrazovno-umetničku oblast *muzičke umetnosti* su:

- umetnička dela iz oblasti muzike (kompozitorsko stvaralaštvo) izvedena na koncertima u zemlji i inostranstvu,
- umetnička dela iz oblasti muzike izvedena na festivalima u zemlji i inostranstvu - solista na koncertu (delo izvedeno u celini) sa simfonijskim ili kamernim orkestrom, solista u vokalno-instrumentalnom delu, celovečernji koncert, resital, uloga u operskoj predstavi,
- koncerti i operske predstave u zemlji i inostranstvu (izvođačka delatnost);
- koncerti i operske predstave na festivalima u zemlji i inostranstvu;
- majstorski kursevi, seminari, radionice, javna predavanja u zemlji i inostranstvu;
- učešće na muzičkim takmičenjima u zemlji i inostranstvu,
- učešće u radu žirija na muzičkim takmičenjima nacionalnog i međunarodnog karaktera;
- nagrade i priznanja za umetnički rad;
- objavljena teorijska ili udžbenička dela u zemlji i inostranstvu (knjige i stručna periodika), objavljen CD (sa recenzijom).

Reprezentativne reference za obrazovno-umetničku oblast *dramske i audiovizuelne umetnosti* su:

- javno izvođenje umetničkog dela u redovnom prikazivanju u javnosti;
- javno izvođenje umetničkog dela na smotrama i festivalima;

- komercijalna realizacija umetničkog dela;
 - učestvovanje ili vođenje posebnih umetničkih kurseva, seminara ili majstorskih radionica u zemlji i inostranstvu;
 - učešće u radu žirija na domaćim i stranim festivalima;
 - nagrade i priznanja za umetnički rad u zemlji i inostranstvu;
 - objavljena teorijska ili udžbenička dela u zemlji i inostranstvu (knjige i stručna periodika).
- Reprezentativne reference za obrazovno-umetničke oblasti *likovne umetnosti i primenjene umetnosti i dizajn* su:
- javno izlaganje umetničkog dela na samostalnim izložbama;
 - javno izlaganje umetničkog dela na kolektivnim žiriranim izložbama i manifestacijama;
 - komercijalna realizacija umetničkog dela;
 - učestvovanje ili vođenje posebnih umetničkih kurseva, seminara ili majstorskih radionica u zemlji i inostranstvu;
 - učešće na domaćim ili međunarodnim konkursima umetničkih dela;
 - učešće u radu žirija na domaćim i stranim izložbama, konkursima i manifestacijama;
 - nagrade i priznanja za umetnički rad u zemlji i inostranstvu;
 - objavljena teorijska ili udžbenička dela u zemlji i inostranstvu (knjige i stručna periodika).

Standard 10. Organizaciona i materijalna sredstva

Za izvođenje studijskog programa obezbeđuju se odgovarajući ljudski, prostorni, tehničko-tehnološki, bibliotečki i drugi resursi koji su primereni karakteru studijskog programa i predviđenom broju studenata.

Uputstva za primenu standarda 10:

10.1 Za izvođenje studijskog programa visokoškolske ustanove obezbeđuje odgovarajući prostor za izvođenje nastave, odnosno objekti sa najmanje 4 m² bruto prostora po studentu odnosno 2 m² za izvođenje nastave po smenama, osim za polje umetnosti. Navedena kvadratura se izračunava kao odnos ukupnog bruto prostora i ukupnog broja akreditovanih studenata na ustanovi na svim studijskim programima i na svim godinama.

10.2 U slučaju da ustanova iznajmljuje prostor, ugovor o zakupu mora biti zaključen na najmanje sedam godina i mora sadržati opis strukture.

10.3 Visokoškolska ustanova ima amfiteatre, učionice, laboratorije ili slične prostorije za izvođenje nastave, bibliotečki prostor i čitaonicu, u skladu sa potrebama studijskog programa, primerene određenim obrazovno-naučnim, odnosno obrazovno-umetničkim poljima. Visokoškolska ustanova obezbeđuje mesto u amfiteatru, učionici i laboratoriji za svakog studenta na studijskom programu.

10.4 Visokoškolska ustanova obezbeđuje svu potrebnu tehničku opremu za savremeno izvođenje nastave.

10.5 Visokoškolska ustanova obezbeđuje prostor koji mora biti pristupačan za studente i profesore, kao i ostalo akademsko i neakademsko osoblje sa otežanim kretanjem, u skladu sa Pravilnikom o tehničkim standardima pristupačnosti odnosno principom univerzalnog dizajna. ("Službeni glasnik RS", broj 46/2013)

10.6 Biblioteka raspolaže sa najmanje 100 bibliotečkih jedinica relevantnih za izvođenje studijskog programa visokoškolske ustanove.

10.7 Visokoškolska ustanova obezbeđuje pokrivenost svih predmeta odgovarajućom udžbeničkom literaturom, učilima i pomoćnim sredstvima koja su raspoloživa na vreme i u dovoljnom broju za normalno odvijanje nastavnog procesa tog studijskog programa.

10.8 Za izvođenje studijskog programa obezbeđena je potrebna informaciona tehnologija.

10.9 Za izvođenje studijskog programa master akademskih studija, osim za polje umetnosti, visokoškolska ustanova dokazuje ispunjenost uslova za obavljanje naučnoistraživačkog rada tako što je akreditovana kao naučnoistraživačka ustanova, u skladu sa zakonom.

Prirodno-matematičke nauke

Za obrazovno-naučno polje prirodno-matematičkih nauka obezbeđuje se dodatni laboratorijski prostor za izvođenje eksperimentalne nastave, uslovi za nastavu na terenu i drugi uslovi u skladu sa potrebama studijskog programa i broja studenata na predmetima iz kojih se izvodi eksperimentalna nastava.

Tehničko-tehnološke nauke

Za izvođenje studijskih programa moraju biti obezbeđene odgovarajuće nastavno-naučne baze, sopstvene i u privredi.

Sopstvene nastavno-naučne baze su: nastavne laboratorije, naučne i istraživačko-razvojne laboratorije, tehnički centri i druge naučne, istraživačko-razvojne i inovacione jedinice u sastavu visokoškolske ustanove.

Nastavno-naučne baze u privredi su: instituti, centri izuzetnih vrednosti, organizacije za obavljanje inovacione aktivnosti, organizacije za pružanje infrastrukturne podrške inovacionoj delatnosti i preduzeća za proizvodnju hrane, repromaterijala, opreme i usluga. Nastavne baze su opremljene potrebnom mernom, demonstracionom, računarskom i informaciono-komunikacionom opremom za izvođenje nastavnih aktivnosti eksperimentalnog, demonstracionog i simulacionog karaktera iz svih predmeta u okviru grupa naučnostručnih i stručno-aplikativnih predmeta.

U oblasti biotehničkih nauka moraju biti obezbeđena odgovarajuća ogledna dobra u posedu visokoškolske ustanove ili po osnovu korišćenja u zakup, ukupne površine od najmanje 100 ha obradivog zemljišta na kojem se proizvode različite biljne vrste i uzgajaju različite vrste stoke, rasadnička i semenarska proizvodnja, uz primenu savremene tehnologije podržane kvalitetnom mehanizacijom shodno zahtevima studijskih programa. U području šumarstva moraju biti obezbeđena odgovarajuća ogledna dobra u posedu visokoškolske ustanove ili po osnovu korišćenja u zakup, ukupne površine od najmanje 1.000 ha zemljišta na kojem se uzgajaju različite vrste šumskih sastojina, proizvodnja semena i rasadničkog materijala uz primenu savremene tehnologije, podržane kvalitetnom mehanizacijom. Sadržaji na oglednim dobrima odgovaraju zahtevima studijskih programa koji se realizuju u visokoškolskoj ustanovi.

Visokoškolske ustanove koje nisu u biotehničkim naukama a imaju studijske programe iz poljoprivrede i šumarstva, imaju minimalnu stručnu praksu kao i visokoškolske ustanove u biotehničkim naukama. Za programe iz poljoprivrede visokoškolska ustanova mora imati na korišćenju najmanje 50 ha obradivog zemljišta a u šumarstvu 500 ha pod šumskim sastojinama. Ovo se odnosi i na visokoškolske ustanove u biotehničkim naukama i visokoškolskim jedinicama bez svojstva pravnog lica van sedišta ustanove, koje upisuju do 200 studenata na prvu godinu studija.

Medicinske nauke

Laboratorije, odnosno nastavne baze za izvođenje praktične nastave na pretkliničkim predmetima kapacitetom i veličinom odgovaraju broju studenata koji se upisuju i specifičnostima studija i nastavnih predmeta, tako da je kapacitet dovoljan za minimalno 20% od ukupnog broja upisanih studenata.

Klinička obuka studenata zahteva povezanost univerziteta, tj. medicinskih fakulteta sa klinikama kao partnerima u medicinskom obrazovanju.

Kliničke baze i klinički nastavni kapaciteti moraju da pokrivaju odgovarajuće kliničke predmete studijskog programa. Visokoškolska ustanova u okviru obrazovno-naučnog polja medicinskih nauka sklapa ugovore o saradnji kojima se definišu odgovornosti svake strane sa svakom klinikom koju koristi kao nastavnu bazu.

Umetnost

Za izvođenje studijskog programa obezbeđen je odgovarajući prostor za izvođenje nastave sa najmanje 5 m² bruto prostora po studentu.

Za izvođenje studijskog programa obezbeđeni su potrebni posebni prostori u zavisnosti od specifičnosti umetničke oblasti: radionice, laboratorije, prostor za izložbe, koncertna dvorana, tonski i operski studio, pozorišna sala, sala za projekcije filmova, filmski i TV studio i sl.

Za izvođenje studijskog programa obezbeđena je potrebna oprema za savremeno izvođenje nastave, u zavisnosti od specifičnosti umetničke oblasti.

Standard 11. Kontrola kvaliteta

Kontrola kvaliteta studijskog programa sprovodi se redovno i sistematično putem samovrednovanja i spoljašnjom proverom kvaliteta.

Uputstva za primenu standarda 11:

11.1 Kontrola kvaliteta studijskog programa podrazumeva redovno i sistematično praćenje njegove realizacije i preduzimanje mera za unapređenje kvaliteta u pogledu kurikuluma, nastave, nastavnog osoblja, ocenjivanja studenata, udžbenika i literature.

11.2 Kontrola kvaliteta studijskog programa se obavlja u unapred određenim vremenskim periodima koji za samovrednovanje iznosi najviše tri godine, a za spoljašnju proveru kvaliteta najviše pet godina.

11.3 U kontroli kvaliteta studijskog programa obezbeđena je aktivna uloga studenata i njihova ocena kvaliteta programa.

Standard 12. Studije na svetskom jeziku

Visokoškolska ustanova može organizovati studijski program na svetskom jeziku za svaku oblast i svako obrazovno-naučno polje i obrazovno-umetničko polje ako poseduje ljudske i materijalne resurse koji omogućuju da se nastavni sadržaj može ostvariti u skladu sa standardima.

Uputstva za primenu standarda 15:

12.1 Kada se nastava izvodi na svetskom jeziku nastavnici i saradnici moraju imati odgovarajuće kompetencije za izvođenje nastave na tom jeziku.

12.2 Za izvođenje nastave na svetskom jeziku ustanova obezbeđuje minimalno 100 bibliotečkih jedinica na tom jeziku.

12.3 Ustanova obezbeđuje nastavni materijal i učila na jeziku na kojem se izvodi nastava.

12.4 Službe koje rade sa studentima moraju biti osposobljene za davanje usluga na svetskom jeziku.

12.5 Javne isprave i administrativna dokumentacija se izdaju na obrascu koji je štampan dvojezično, na srpskom jeziku ćiriličnim pismom i na jeziku i pismu na kojem se izvodi nastava.

12.6 Studenti moraju posedovati zadovoljavajuće jezičke kompetencije iz svetskog jezika na kojem se izvodi studijski program.

12.7 Studijski program na svetskom jeziku se akredituje kao poseban studijski program, ako se izvodi samo na tom jeziku.

12.8 Ukoliko je isti program akreditovan na srpskom i na jednom svetskom jeziku, u proračunu opterećenja nastavnika i saradnika, kao i pri određivanju potrebnog prostora, uzima se u obzir ukupan broj studenata na oba jezika. Ovakvi programi tretiraju se kao jedan studijski program.

12.9 Ustanova za akreditaciju studijskog programa koji se izvodi na srpskom i na svetskom jeziku podnosi prevod svih standarda, dodatak diplomi, knjigu predmeta i knjigu nastavnika i na svetskom jeziku.

Standard 13. Zajednički studijski program

Pod zajedničkim studijskim programom (ZS-program) podrazumeva se studijski program za sticanje svih oblika zajedničkih diploma koji organizuju i izvode više visokoškolskih ustanova sa statusom pravnog lica. Zajednički studijski programi vode sticanju zajedničke diplome, dvostruke (dve) diplome, ili jedne diplome koju izdaje ustanova određena međusobnim sporazumom ustanova učesnica.

Uputstva za primenu standarda 13:

Izvođenje zajedničkih studijskih programa

13.1 ZS-programi se mogu organizovati iz jedne ili iz više oblasti (IMT studijski programi) na svim nivoima i za obe vrste studija visokog obrazovanja. Zajednički studijski program mogu da izvode akreditovane visokoškolske ustanove.

13.2. Ukoliko je neka od visokoškolskih ustanova registrovana u drugoj zemlji, ona mora biti akreditovana u toj zemlji.

13.3 Visokoškolske ustanove koje organizuju i izvode ZS-program sklapaju ugovor kojim se regulišu svi elementi neophodni za realizaciju studijskog programa.

13.4 Nadležni organi usvajaju Dokument o realizaciji zajedničkog studijskog programa ili IMT programa na nivou Univerziteta, u kome se definišu svi elementi koji obezbeđuju ispunjenje odgovarajućih standarda za izvođenje ZS-studijskog programa. U njemu su odluke o usvajanju dokumenta na stručnim organima VU.

Osnovni elementi sadržaja dokumenta su:

- Podaci o studijskom programu kojima se dokazuje ispunjenost standarda i
- Specifičnosti

Specifičnosti obuhvataju:

1. Angažovanje kadrovskih, materijalnih i prostornih resursa svake VU posebno.
2. Izveštaj iz elektronskog formulara za SP u celini i za svaku VU posebno.
3. Lokacija izvođenja SP u vremenu i po delovima SP.
4. Obaveze svake VU u procesu izvođenja SP (od konkursa do izdavanje diplome).
5. Izvori finansiranja i način pokrivanja troškova.

13.5 Ustanove koje su zajednički akreditovane za izvođenje ZS-programa, materijal za akreditaciju ZS-programa zajednički podnose dve ili više visokoškolskih ustanova koje imaju status pravnog lica i koje moraju imati dozvolu za rad od strane Ministarstva prosvete Srbije.

Zahtev za akreditaciju visokoškolskih ustanova

13.3 Dve ili više visokoškolskih ustanova mogu podneti zahtev za akreditaciju ZS-programa ako zajedno obezbeđuju da više od 70% časova aktivne nastave na studijskom programu, a za studijske programe u polju umetnosti više od 50% časova aktivne nastave, izvode nastavnici koji su u radnom odnosu sa punim radnim vremenom. Materijal za akreditaciju je jedinstven, tako da zahtev za akreditaciju zajedno podnose sve uključene visokoškolske ustanove. U dokumentaciji za akreditaciju potrebno je navesti sve elemente koji definišu učešće svake visokoškolske ustanove u realizaciji studijskog programa.

Mesto realizacije 3S programa

13.4 ZS-programi se ostvaruju u sedištim akreditovanih visokoškolskih ustanova, pri čemu se precizno definišu delovi studijskog programa koji se realizuju u pojedinim sedištim.

13.5 Visokoškolske ustanove, u okviru jednog ili više nivoa studija, mogu akreditovati više ZS-programa, pri čemu su obavezne da za svaki program navedu broj studenata koji se upisuje i dokumentuju ispunjenje standarda.

13.6 U uverenju za akreditaciju ZS programa se daju svi potrebni elementi koji definišu učešće svake visokoškolske ustanove u ispunjavanju standarda i realizaciji studijskog programa.

Konkurs, diploma i dodatak diplomi

13.5 Konkurs za upis studenata na ZS-programe zajednički objavljuju akreditovane visokoškolske ustanove.

13.6 Diplomu i dodatak diplomi potpisuju ovlašćena lica akreditovanih visokoškolskih ustanova koje učestvuju u realizaciji ZS-programa u slučaju zajedničke diplome, odnosno lica koja su ovlašćena da potpisuju dvostruku diplomu, odnosno ovlašćeno lice ustanove

koja po sporazumu učesnika u programu izdaje jednu diplomu.

13.7 Diploma i dodatak diplomi se izdaju na propisanom obrascu na srpskom jeziku ćirilčkim pismom, na jeziku organizatora zajedničkog programa i na engleskom jeziku.

13.8 Kada se nastava ostvaruje na jeziku nacionalne manjine, odnosno na nekom od svetskih jezika, javne isprave se izdaju na obrascu koji je štampan dvojezično na srpskom jeziku ćirilčnim pismom i na jeziku i pismu na kojem se izvodi nastava.

Standard 14. IMT (interdisciplinarni, multidisciplinarni i transdisciplinarni) studijski program

Pod IMT studijskim programima podrazumevaju se interdisciplinarni, multidisciplinarni i transdisciplinarni studijski programi koji obuhvataju materiju iz dve ili više oblasti iz istog ili različitih polja.

IMT studijski programi se mogu organizovati u okviru studija sva tri nivoa i obe vrste visokog obrazovanja.

Uputstva za primenu standarda 14:

Nivoi i vrste studija

14.1 Zahtev za akreditaciju IMT studijskog programa može podneti jedna ili više visokoškolskih ustanova koje moraju imati uverenje o akreditaciji.

Podnosioci zahteva

14.2 Zahtev za akreditaciju IMT studijskog programa može podneti jedna ili više samostalnih visokoškolskih ustanova koje moraju imati uverenje o akreditaciji. Ukoliko je visokoškolska ustanova registrovana u drugoj zemlji ona mora posedovati odgovarajuću akreditaciju. Zahtev za akreditaciju može podneti: Fakultet; Univerzitet; Visoka škola. Visokoškolska ustanova, u okviru jednog ili više nivoa studija, može akreditovati više IMT studijskih programa, pri čemu je obavezna da za svaki program navede broj studenata koji upisuje.

Nastavni kadar

14.3. Fakultet, univerzitet ili visoka škola sa svojstvom pravnog lica podnose samostalno prijavu za akreditaciju ako obezbeđuju više od 70% kompetentnog nastavnog kadra potrebnog za realizaciju studijskog programa, u radnom odnosu sa punim radnim vremenom na visokoškolskoj ustanovi.

14.4. U slučaju kada se IMT program ostvaruje u okviru međunarodne saradnje, podnosilac zahteva mora obezbediti najmanje 50% kompetentnog nastavnog kadra potrebnog za realizaciju studijskog programa, ako preostalih 20% pokriva gostujućim profesorima sa akreditovanih inostranih univerziteta.

Realizacija IMT putem visokoškolske jedinice u okviru univerziteta

14.5. Realizacija IMT SP u okviru VJ, mora biti definisana u statutu Univerziteta. Ukoliko univerzitet nije integrisan, potpisuje Sporazum sa visokoškolskim institucijama u okviru univerziteta čiji se resursi koriste za realizaciju studijskog programa, u kome su definisana međusobna prava i obaveze VJ i ovih institucija.

14.6. U dokumentaciji koja se podnosi za akreditaciju, prilažu se dokazi o ispunjenju svih standarda, a posebno ukupno angažovanje nastavnika, uključujući angažovanje na već akreditovanim studijskim programima zemlji u skladu sa odgovarajućim standardom. Takođe se prilaže saglasnost nastavno-naučnog veća visokoškolskih institucija (fakulteta) sa statusom pravnih lica za angažovanje svojih kadrovskih, materijalnih, prostornih i ostalih resursa.

Diplomu i dodatak diplome potpisuje rukovodilac odgovarajuće visokoškolske jedinice (predsednik odgovarajućeg stručnog veća IMT) i rektor Univerziteta.

Realizacija IMT od strane više visokoškolskih ustanova

14.7. Ukupna pokrivenost kadrom u zbiru svih VU mora biti 70%; Materijal za akreditaciju je jedinstven; Zahtev za akreditaciju potpisuju i podnose sve visokoškolske ustanove.

Studijski program je IMT ako svaka od dve glavne oblasti sadrži najmanje 25% ESPB predmeta iz date oblasti. Ove dve oblasti treba da su zastupljene sa najmanje 70% ESPB datog studijskog programa.

Ispunjenost standarda

14.8. Svaki studijski program se akredituje posebno i kao takav treba da ispunjava predviđene standarde, pri čemu je potrebno obezbediti ispunjenost standarda na osnovu preostalih raspoloživih resursa (kadrovskih, materijalnih i prostornih) koji nisu angažovani na drugim studijskim programima koji su akreditovani ili su u postupku akreditacije. Broj studenata u grupi odgovara broju studenta iz oblasti gde je taj broj minimalan.

14.9. U realizaciji studijskog programa mogu se pojaviti kompetentni nastavni kadrovi i iz drugih visokoškolskih ustanova, ukoliko je obezbeđena saglasnost Nastavno-naučnog veća matične ustanove u kojoj je naznačena vrsta, obim i vreme angažovanja na konkretnom IMT studijskom programu.

Stručni, akademski i naučni nazivi

14.10. Stručne, akademske i naučne nazive, predlaže podnosilac zahteva za akreditaciju IMT studijskog programa koji upućuje na akreditaciju (savazecelistezvanja. U postupku akreditacije studijskog programa formuliše se i odgovarajući IMT stručni, akademski, odnosno naučni naziv, koji utvrđuje Nacionalni savet za visoko obrazovanje. Tako utvrđen naziv se navodi u rešenju o akreditaciji.

14.11. Prilikom formulisanja stručnih, akademskih i naučnih naziva koji se stiču završetkom IMT studija, koristi se kombinacija celine ili delova dve najvažnije oblasti koje čine dati interdisciplinarni program.

Dve najvažnije oblasti i njihov redosled u nazivu utvrđuju se:

- na osnovu relativne veličine nastavnog gradiva datih oblasti,
- na osnovu broja ESPB bodova koje date oblasti imaju u studijskom programu.

U dodatku diplomi visokoškolska ustanova, po potrebi, može IMT stručnim akademskim i naučnim nazivima da doda - posle povlake - i dodatno određenje datog naziva.

Standard 15. Studije na daljinu

Studijski program zasnovan na metodama i tehnologijama obrazovanja na daljinu podržan je resursima koji obezbeđuju kvalitetno izvođenje studijskog programa. Visokoškolska ustanova može organizovati studijski program na daljinu za svaku oblast i svako obrazovno-naučno i obrazovno-umetničko polje, ako nastavni sadržaj, podržan raspoloživim resursima, može kvalitetno usvojiti kroz studije na daljinu i ako se obezbeđuje isti nivo znanja diplomiranih studenata, ista efikasnost studiranja i isti rang (kvalitet) diplome kao i u slučaju uobičajenog načina realizacije studijskog programa.

Uputstvo za primenu standarda 15:

Program

15.1. Studijski program na daljinu može biti akreditovan samo ako visokoškolska ustanova ima akreditovan studijski program pod istim nazivom koji se realizuje na klasičan način u sedištu ustanove.

Proces nastave i komunikacija

15.2. Sadržaj predmeta studijskog programa je savremeno koncipiran i prilagođen učenju na daljinu sa naznačenim potrebnim vremenom za konsultacije (po utvrđenom rasporedu).

15.3. *On line* nastava na daljinu realizuje se u definisanim terminima po utvrđenom i objavljenom rasporedu.

Paket materijala za učenje na daljinu

15.4. Nastavni materijal u pogledu kvaliteta, sadržaja i obima u potpunosti odgovara ciljevima obrazovanja, nastavnom planu i programima predmeta i prilagođen je za samostalno uspešno ovladavanje potrebnim znanjem.

15.5. Pravilnikom o izvođenju studija na daljinu, obezbeđeno je kontinuirano usavršavanje

materijala za učenje.

15.6. Uputstva za učenje koja obezbeđuje visokoškolska ustanova sadrže konkretne predloge i sugestije u vezi strategije učenja studenata i samostalne provere znanja.

15.7. Visokoškolska ustanova je u obavezi da osigura upotrebu adekvatnih medija i tehnologija koji odgovaraju prirodi programa, kao i odgovarajuću obuku i stručnu podršku za nastavnike i saradnike.

Ekvivalentnost kvaliteta diplome klasičnog sistema učenja i učenja na daljinu

15.8. Studijski program na daljinu može da se organizuje za svaku oblast i svako obrazovno-naučno i obrazovno-umetničko polje, ako se nastavni sadržaj može kvalitetno usvojiti kroz studije na daljinu i ako obezbeđuje iste ishode učenja, efikasnost studiranja i nivo kvalifikacije kao i u slučaju klasičnog načina realizacije studijskog programa.

15.9. Metod rada, nastavni kadar i informaciono-komunikaciona platforma za studije na daljinu obezbeđuju isti kvalitet diplome kao i u slučaju klasičnog učenja.

15.10. Kao i kod klasičnih studija, studijski program je formalno i strukturno usklađen sa najmanje tri akreditovana programa inostranih visokoškolskih ustanova, od kojih su najmanje dva iz ustanova evropskog obrazovnog prostora.

Upis

15.11. Upis studenata na studijske programe koji se realizuju na daljinu obavlja se po istim kriterijumima koji važe za studijske programe koji se realizuju na klasičan način.

15.12. Broj studenata prve godine za koji se akredituje studijski program na daljinu ne može da bude veći od 40% broja studenata na istom programu koji se realizuje na klasičan način.

15.13. Studenti upisani na studije na daljinu imaju prohodnost za nastavak studija na odgovarajući program koji se izvodi na klasičan način i obrnuto, na način i pod uslovima definisanim aktima visokoškolske ustanove.

Ocenjivanje i napredovanje studenata

15.14. Podsystem za proveru znanja studenata je integrisan u sistem za upravljanje procesom učenja na daljinu i podržava sigurnosnu funkciju kod identifikacije studenata, nastavnika i saradnika, kao i različite oblike učenja i provere znanja (konsultacije, samoprovera, testiranje, izveštaji, ispit), čime se stiču odgovarajuće kompetencije.

15.15. Obezbeđena je sigurnost utvrđivanja identiteta studenata kod testiranja.

15.16. Kontrola i ocenjivanje znanja studenata sprovode se kroz različite forme predispitnih provera i kroz završni ispit, pod istim uslovima kao i kod klasičnih studija.

15.17. Ispit se polaže u sedištu visokoškolske ustanove, odnosno u objektima navedenim u dozvoli za rad visokoškolske ustanove.

Nastavno osoblje

15.18. Visokoškolska ustanova ima kvalifikovano i kompetentno nastavno osoblje za izvođenje studijskog programa koji se realizuje studijama na daljinu. Nastavnici su odgovorni za pisanje nastavnog materijala, testova za predispitne provere i za završni ispit, kao i za usklađivanje svih aktivnosti na savlađivanju potrebnog znanja.

15.19. Svi nastavnici i saradnici koji učestvuju u realizaciji studijskog programa imaju iskustvo u pripremi materijala za studije na daljinu, ili je izvršena odgovarajuća obuka, sa adekvatnim sertifikatima kao preduslovima za kompetentnost rada na daljinu.

15.20. Jedan nastavnik pokriva najviše tri predmeta u semestru. Konsultacije sa studentima obavljaju nastavnici ili saradnici. Jedan nastavnik, odnosno saradnik može da obavlja konsultacije sa najviše 80 studenata u jednom semestru. Pri izračunavanju minimalnog broja i opterećenja nastavnika i saradnika na realizaciji DLS studijskog programa, koristi se sledeći pristup:

a. opterećenje nastavnika određuje se iz elektronskog formulara na nivou jedne grupe studenata i to sa 50% opterećenja koje bi imao za slučaj klasičnih studija,

b. minimalni broj nastavnika potreban za realizaciju DLS studijskog programa određuje se kao i u slučaju klasičnih studija za jednu grupu, s tim što je obračunati minimalni broj nastavnika opterećen sa 50% opterećenja za klasične studije (tri sata predavanja sedmično),

v. minimalni broj saradnika se određuje tako što se proizvod broja predmeta u semestru

(koji ima veći broj predmeta) i broja studenata podeli sa maksimalnim brojem studenata po saradniku (80),

g. opterećenje saradnika za angažovanje na DLS konsultacijama (interaktivan rad sa studentima) izračunava se na osnovu broja studenata sa kojima obavlja DLS konsultacije, pri čemu je opterećenje za rad sa 16 studenata ekvivalentno opterećenju od jednog časa aktivne nastave sedmično (do ukupnog maksimalnog opterećenja od pet časova sedmično),

d. u slučaju da je nastavnik angažovan za izvođenje DLS konsultacija, efektivno opterećenje nastavnika je, kao kod klasične nastave, upola manje u odnosu na opterećenje saradnika za rad sa istim brojem studenata.

15.21. Potreban broj nastavnika i saradnika u stalnom radnom odnosu je 70% od minimalnog broja nastavnika i saradnika koji su potrebni za izvođenje studijskog programa. Ukupan potreban broj nastavnika i saradnika određuje se kao kod klasičnog načina izvođenja studija. Visokoškolska ustanova mora iskazati opterećenje za svaki predmet kroz sledeće kategorije: predavanje i drugi oblici nastave (interaktivni rad - opterećenje nastavnika/saradnika na realizaciji foruma, testova, seminarskih radova dr.). Modifikovani elektronski formular popunjavati na isti način kao i u slučaju klasične nastave za jednu grupu studenata, s tim što se umesto angažovanja nastavnika saradnika na vežbama i drugim oblicima nastave kroz pridružene časove, ovde nastavnicima i saradnicima pridružuje odgovarajući broj studenata za DLS konsultacije.

15.22. Postoji odgovorni nastavnik - rukovodilac studijskog programa koji se realizuje učenjem na daljinu.

Resursi (oprema, biblioteka i prostor)

15.23. Visokoškolska ustanova obezbeđuje opremu i komunikaciono-informatičke tehnologije za uspostavljanje i održavanje dvosmerne komunikacije na liniji nastavnik - student radi realizacije obrazovnih aktivnosti na daljinu (delovi nastave, konsultacije, samoprovere, provere znanja u sklopu predispitnih obaveza, projekti, seminarski radovi i sl.). U okviru sistema za upravljanje procesom učenja na daljinu visokoškolska ustanova mora da obezbedi:

a. jednu sopstvenu ili zakupljenu integrisanu računarsku platformu koja ima adekvatne tehničke karakteristike za učenje na daljinu (DLS - DistanceLearningSystem), sa specijalizovanim softverom za smeštaj i distribuciju multimedijalnih nastavnih sadržaja namenjenih za samostalno usvajanje (tekst, zvučne i video informacije) i za kompletno upravljanje procesom učenja;

b. različite oblike nastave: javno emitovanje vremenski planiranog nastavnog događaja (emitovanje predavanja ili diskusija nastavnika/stručnjaka snimljene uz pomoć video kamera uživo ili ranije napravljenog i pripremljenog video snimka), isporuku predavanja i multimedijalnih nastavnih materijala sa servera i konsultacije za vođeno i neformalno putem diskusionih foruma;

v. jedinstven korisnički interfejs koji podržava više kategorija korisnika, uključujući studente, nastavnike i administrativno osoblje;

g. obavezu evidentiranja vremena koje student provede na proučavanju nastavnog materijala i proveru i ocenjivanje studenata pomoću testova, a uz podršku i pod kontrolom specijalizovanog softverskog paketa;

d. visoku pouzdanost sistema kroz odgovarajući sistem kontrole pristupa i zaštite sadržaja;

đ. definisanje ovlašćenja za postavljanje materijala od strane nastavnika i saradnika, administrativnog osoblja i studenata;

e. komunikaciju nastavnika i saradnika sa studentima koja uključuje upotrebu elektronske pošte, diskusionih foruma i diskusija u realnom vremenu;

ž. proveru i ocenjivanje studenata na daljinu (samoprovere, predispitne provere, podnošenje izveštaja, ispit);

z. evidentiranje pristupa sistemu od strane svih korisnika.

15.24. Infrastruktura sistema za učenje na daljinu mora biti tako projektovana i održavana da obezbedi poverljivost i integritet podataka, odnosno kontinuitet nastavnog procesa.

15.25. Visokoškolska ustanova obezbeđuje pristup sopstvenoj ili drugim odgovarajućim bibliotekama, a posebno organizacijama koje su specijalizovane za isporuku u elektronskom obliku udžbenika i drugih nastavnih i naučnih publikacija.

15.26. Visokoškolska ustanova raspolaže prostorom koji po veličini i uslovima obezbeđuje normalno obavljanje završnog ispita, rad administrativnog osoblja i smeštaj i rad na održavanju integrisane računarske platforme za podršku učenju na daljinu.

15.27. Visokoškolska ustanova koja studijski program izvodi kroz učenje na daljinu treba da ima organizacionu jedinicu (odeljenje/centar) za učenje na daljinu.

Kontrola kvaliteta studija na daljinu i održavanje sistema

15.28. Visokoškolska ustanova donosi Pravilnik o izvođenju studija na daljinu, u kojem su definisani svi elementi kojima se garantuje odgovarajući nivo kvaliteta kroz:

a. poštovanje odgovarajućih radnih standarda i to prevashodno u oblasti obrazovanje (organizacija rada i metodički aspekt studija), kao i u oblasti informacione tehnologije (e-učenje),

b. kontrolu kvaliteta od strane nadležnih,

v. kontinuirano unapređenje kvaliteta studija, kao i

g. sistematizovano radno mesto u ustanovi za održavanje infrastrukture sistema studija na daljinu.

Standard 16. Studije u visokoškolskoj jedinici bez svojstva pravnog lica van sedišta ustanove

Visokoškolska ustanova može organizovati studijski program u jedinici bez svojstva pravnog lica van sedišta ustanove, ako je podržan raspoloživim resursima i ako se obezbeđuje isti nivo znanja diplomiranih studenata, ista efikasnost studiranja i isti rang (kvalitet) diplome kao i u slučaju realizacije studijskog programa u sedištu.

Uputstva za primenu standarda 16:

16.1. Ustanova je dužna da postupak osnivanja visokoškolske jedinice, upis studenata i realizaciju studijskih programa reguliše statutom ustanove kao osnivača.

16.2. Ustanove koje izvode studijske programe u visokoškolskim jedinicama van sedišta, moraju biti akreditovane od strane Komisije za akreditaciju i proveru kvaliteta.

16.3. U visokoškolskoj jedinici bez svojstva pravnog lica van sedišta ustanove mogu se realizovati i studijski programi koji su akreditovani za izvođenje samo u toj jedinici.

Nastavno osoblje

16.4. Nastavno osoblje angažovano u visokoškolskoj jedinici je u radnom odnosu u ustanovi koja izvodi studijske programe van sedišta. Broj nastavnika i saradnika mora biti u skladu sa važećim standardima.

16.5. Pri proračunu opterećenja nastavnog osoblja, studenti u visokoškolskoj jedinici obračunavaju se kao nove grupe za predavanja i vežbe prema važećim standardima i za određeno polje. Za proračun opterećenja nastavnika i saradnika treba koristiti elektronski obrazac urađen za program u jedinici van sedišta, koji se potom uključuje u ujedinjeni elektronski obrazac za ustanovu.

Nenastavno osoblje

16.6. Nenastavno osoblje angažovano u visokoškolskoj jedinici svojim stručnim i profesionalnim radom obezbeđuje uspešnu realizaciju studijskih programa i ciljeva visokoškolske ustanove.

16.7. Nenastavno osoblje angažovano u visokoškolskoj jedinici je u radnom odnosu u ustanovi koja izvodi studijske programe van sedišta. Njihov broj mora biti u skladu sa važećim standardima.

Studenti

16.8. Studenti u visokoškolskoj jedinici bez svojstva pravnog lica moraju biti zastupljeni u studentskom parlamentu ustanove, komisiji za kvalitet i drugim studentskim telima kao i u

organima upravljanja ustanove, shodno Zakonu o visokom obrazovanju i statutu ustanove.

Prostor i oprema

16.9. Visokoškolska ustanova obezbeđuje prostor i opremu neophodne za kvalitetno izvođenje svih oblika nastave u jedinici van sedišta. Standardi prostora i opreme određuju se po obrazovno-naučnim, odnosno obrazovno-umetničkom polju.

Biblioteka, udžbenici i informatička podrška

16.10. Visokoškolska ustanova obezbeđuje u jedinici van sedišta odgovarajuću biblioteku snabdevenu potrebnim udžbenicima za izvođenje nastave i informatičke resurse i servise koje koristi u ostvarenju ciljeva.

Standard 17: Studije po dualnom modelu

Visokoškolska ustanova može organizovati studijski program strukovnih studija, ili jedan od modula u okviru studijskog programa strukovnih studija, po dualnom modelu studija, u kome se kroz aktivnu nastavu na visokoškolskoj ustanovi i praktičnu obuku i rad kod poslodavca (u daljem tekstu: učenje kroz rad), stiču, usavršavaju, odnosno izgrađuju znanja, veštine, sposobnosti i stavovi (u daljem tekstu: kompetencije) u skladu sa studijskim programom i standardom kvalifikacija.

Uputstvo za primenu standarda 17:

Studijski program strukovnih studija ili modul studijskog programa strukovnih studija po dualnom modelu

17.1. Osnov za realizaciju dualnog modela studija:

- Osnov za formiranje studijskog programa prema dualnom modelu studiranja (DMS) je potreba tržišta rada za kadrovima određenih stručno-aplikativnih kompetencija. Potreba je iskazana zahtevom Privredne komore prema VŠU i sastavni je deo elaborata u formi priloga.

- Dualni model studija može se akreditovati kao samostalni studijski program strukovnih studija, ili kao jedan od modula u okviru studijskog programa strukovnih studija. Pored elemenata propisanih Zakonom o visokom obrazovanju, Zakonom o dualnom modelu studija u visokom obrazovanju i Standardima 1-16 ovog pravilnika, sadrži i dodatne elemente koji se propisuju ovim standardom.

- U slučaju nesaglasnosti Standarda 1-16 sa Standardom 17, primenjivaće se odredbe Standarda 17.

17.2. Studijski program strukovnih studija I i II stepena visokog obrazovanja, odnosno modul u okviru studijskog programa strukovnih studija po dualnom modelu studija, može da se organizuje za svaku oblast i svako obrazovno-naučno i obrazovno-umetničko polje, ako se nastavni sadržaj može kvalitetno usvojiti kroz dualni model studija i ako se obezbeđuju ishodi učenja koji omogućuju dalji nastavak školovanja, efikasnost studiranja, nivo kvalifikacije kao i u slučaju klasičnog načina realizacije studijskog programa i sticanje dodatnih stručno-aplikativnih kompetencija.

17.3. Studijski program strukovnih studija ili modul studijskog programa strukovnih studija po dualnom modelu, sadrži učenje kroz rad.

17.4 Akreditovana visokoškolska ustanova može da predvidi više različitih mogućnosti koje nudi poslodavcima i studentima za studiranje i učenje kroz rad, odnosno za studiranje po dualnom modelu.

Učenje kroz rad

17.5 "Učenje kroz rad" je integralni deo studijskog programa po dualnom modelu studija koji nosi određeni broj ESPB bodova i predstavlja organizovan proces tokom koga studenti pod nadzorom mentora kod poslodavca, radeći kod poslodavca, primenjuju teorijska znanja u realnom radnom okruženju, imaju neposredan dodir sa poslovnim procedurama i tehnologijama koje se koriste u poslovnom svetu i radeći sa zaposlenima, stiču potrebna praktična znanja, veštine i iskustva na poslovima za koje se obrazuju.

17.6. "Mentor kod poslodavca" je lice angažovano kod poslodavca, koje neposredno obezbeđuje da se tokom učenja kroz rad realizuju sadržaji utvrđeni studijskim programom i odgovorno je da studenti steknu kompetencije propisane studijskim programom i standardom kvalifikacija.

17.7. "Akademijski mentor" je nastavnik zaposlen u visokoškolskoj ustanovi, koji u saradnji sa mentorom kod poslodavca planira, prati i vrednuje ostvarivanje učenja kroz rad.

17.8. "Poslodavac" je pravno lice ili preduzetnik, koji ispunjava uslove utvrđene Zakonom o dualnom modelu studija u visokom obrazovanju i čija delatnost omogućava ostvarivanje odgovarajućih sadržaja i učenja kroz rad utvrđenog studijskim programom.

17.9. Proporcija poena stečenih kroz učenje kroz rad i na nastavi i ispitu u visokoškolskoj ustanovi, mora da odgovara opterećenju studenata na učenju kroz rad i na nastavi. Odnos obima časova aktivne nastave koja se izvodi na visokoškolskoj ustanovi i učenja kroz rad kod poslodavca utvrđuje se studijskim programom, s tim da aktivna nastava (predavanja, vežbe i drugi oblici aktivne nastave) mora da bude zastupljena sa najmanje 450 časova godišnje, prosečno na nivou celog studijskog programa, a učenje kroz rad takođe sa najmanje 450 sati godišnje prosečno na nivou celog studijskog programa.

17.10. Mesto realizacije

- Mesto realizacije učenja kroz rad je radni prostor poslodavca i navodi se saglasno ponudi poslodavca i saglasnosti VŠU (detalji se definišu elaboratom i ugovorom sa poslodavcem, u skladu sa specifičnostima poslodavca).

- Mesto i vreme rasporeda realizacije učenja kroz rad mora da odgovara rasporedu časova za izvođenje studijskog programa.

- Visokoškolska ustanova može da u okviru jednog studijskog programa/modula, angažuje više poslodavaca.

- Visokoškolska ustanova može da predvidi više različitih mogućnosti koje nudi poslodavcima i studentima.

- Izuzetno, uz saglasnost VŠU, deo učenja kroz rad može da se ostvari u specijalizovanim trening centrima čiji je osnivač Vlada Republike Srbije i koji raspolažu opremom za simuliranje procesa rada.

- U polju umetnosti, učenje kroz rad može da se ostvari u ansamblima (dramska scena, muzička scena i drugo u skladu sa užim oblastima umetnosti).

17.11. Međusobni odnos visokoškolske ustanove i poslodavca uređuje se ugovorom o dualnom modelu u formi propisanoj Zakonom o dualnom modelu studija u visokom obrazovanju, Zakonom o radu i Zakonom o visokom obrazovanju, a međusobni odnos poslodavca i studenta uređuje se ugovorom o učenju kroz rad u skladu sa Zakonom o dualnom modelu studija u visokom obrazovanju i Zakonom o radu.

17.12. Visokoškolska ustanova sklapa ugovor o dualnom obrazovanju sa poslodavcem, odnosno trećim licem u kome su navedeni svi bitni elementi vezani za dualno obrazovanje u skladu sa Zakonom o dualnom modelu studija u visokom obrazovanju.

Ugovor se zaključuje na period koji ne može biti kraći od broja školskih godina potrebnih za realizaciju studijskog programa.

17.13. Ako visokoškolska ustanova ima zaključene ugovore sa više poslodavaca, broj studenata koje visokoškolska ustanova može da uputi na učenje kroz rad, po osnovu ugovora sa svim poslodavcima, ne može u zbiru da bude manji od planiranog broju studenata na studijskom programu/modulu.

Upis studenata

17.14. Upis studenata na studijske programe strukovnih studija koji se realizuju po dualnom sistemu obavlja se putem konkursa koji raspisuje visokoškolska ustanova.

17.15. Specifični uslovi za upis studenata po dualnom sistemu studija, vezano za poslodavca ili status studenta u visokoškolskoj ustanovi, moraju da budu poznati pre zaključenja ugovora i sadržani u njemu.

Uslovi prelaska studenata sa dualnog modela na druge modele studija na istom studijskom programu, odnosno, za prelazak na dualni model studija sa drugih modela studija.

17.16. Opštim aktom, visokoškolska ustanova utvrđuje uslove za upis studenata na studijski program/modul po dualnom modelu studija, kao i uslove prelaska studenata sa dualnog na druge modele studija, odnosno prelaska na dualni model studija.

17.17. Prilikom prelaska studenata sa dualnog na druge modele studija, studentima se priznaju ESPB bodovi stečeni polaganjem nastavnih predmeta, u celini ili delimično, o čemu odlučuje VŠU.

17.18. Prilikom prelaska na dualni model studija, studentima se priznaju ESPB stečeni polaganjem nastavnih predmeta, u celini ili delimično, o čemu daje saglasnost poslodavac, na predlog VŠU.

Raspoređivanje studenata kod poslodavca

17.19. Ukoliko u realizaciji studijskog programa strukovnih studija po dualnom modelu studija učestvuje više poslodavaca, studenti se prijavljuju za učenje kroz rad kod određenog poslodavca iz mreže poslodavaca visokoškolske ustanove.

17.20. Studenti mogu pri upisu da izraze želju da učenje kroz rad realizuju kod određenog poslodavca iz mreže poslodavaca. Raspoređivanje se vrši nakon intervjua studenta od strane poslodavaca.

17.21. Konačno raspoređivanje studenata po poslodavcima se sprovodi usaglašavanjem želja studenata i izbora poslodavca.

17.22. Studijskim programom, odnosno planom realizacije učenja kroz rad, utvrđuju se bliži uslovi za raspoređivanje studenata kod poslodavaca.

Karijerno vođenje i savetovanje

17.23. Visokoškolska ustanova putem centra za karijerno vođenje i savetovanje, ili na drugi način, pruža podršku, podstiče i prati karijerni razvoj studenata u skladu sa opštim aktom visokoškolske ustanove i standardima karijernog vođenja i savetovanja donetim na osnovu zakona kojim se uređuje nacionalni okvir kvalifikacija.

17.24. Visokoškolska ustanova podržava karijerni razvoj studenata u dualnom modelu studija tako što: prati zadovoljstvo i motivaciju studenata i poslodavaca tokom programa učenja kroz rad, osnažuje i podržava studente da planiraju i postavljaju ciljeve karijernog razvoja, saraduje sa srednjim školama radi uspostavljanja kontinuiteta pružanja usluga karijernog vođenja i savetovanja, pomaže studentima kod izbora poslodavca kada se učenje kroz rad realizuje kod više poslodavaca radi usmeravanja studenata prema individualnim potrebama i u njihovom najboljem interesu.

Prilozi za standard 17:

Tabela 17.1 Tabela sa osnovnim elementima vezanim za dualno obrazovanje.

Tabela 17.2 Tabela sa spiskom poslodavaca kod kojih visokoškolska ustanova upućuje studente na učenje kroz rad.

Prilog 17.1 Elaborat o realizaciji dualnog modela studija, sa planom i programom realizacije učenja kroz rad i dokazima da poslodavac i visokoškolska ustanova ispunjavaju materijalne, tehničke i kadrovske uslove za izvođenje učenja kroz rad, a koji su u skladu sa Zakonom o dualnom modelu studija u visokom obrazovanju.

Prilog 17.2 Izvod iz Statuta gde se navodi dualni model studija.

Prilog 17. Mreža poslodavaca koji imaju potrebu za zapošljavanjem lica sa kvalifikacijama koje se stiču na toj ustanovi.

Prilog 17.4 Kopije ugovora o regulisanim međusobnim pravima i obavezama između visokoškolske ustanove i poslodavaca.

Prilog 17.5 Kopije dopisa ustanove o tome da je obavestila Ministarstvo i Privrednu komoru o zaključenim ugovorima sa poslodavcima.

Prilog 17.6 Pravilnik o postupku pripreme, usvajanja i kontrole dualnog modela studija.

Prilog 17.7 Opšti akt u kome je uređeno ocenjivanje studenata po dualnom modelu.

Tabela 17.1 Tabela sa osnovnim elementima vezanim za dualno obrazovanje

Obim učenja kroz rad iskazan u časovima i ESPB (na svim godinama studija)	
Obim teorijske nastave iskazan u časovima i ESPB (na svim godinama studija)	
Ukupno časova i ESPB (na svim godinama studija)	
Broj poslodavaca kod kojih visokoškolska ustanova upućuje studente na učenje kroz rad	
Maksimalan broj studenata koje visokoškolska ustanova upućuje na učenje kroz rad prema sklopljenim ugovorima	
Planirani broj studenata na studijskom programu	
Datum kada je visokoškolska ustanova obavestila nadležno ministarstvo o zaključenim ugovorima sa poslodavcima	
Datum kada je visokoškolska ustanova obavestila privrednu komoru o zaključenim ugovorima sa poslodavcima	

Tabela 17.2 Tabela sa spiskom poslodavaca kod kojih visokoškolska ustanova upućuje studente na učenje kroz rad

Naziv poslodavca	Adresa	Broj mesta za studente koji uče kroz rad prema ugovoru	Broj mentora kod poslodavca

STANDARDI ZA AKREDITACIJU STUDIJSKIH PROGRAMA DOKTORSKIH STUDIJA U OBRAZOVNO-NAUČNIM POLJIMA

Poseban standard: Kompetentnost visokoškolske ustanove za realizaciju doktorskih studija

Standard 1: Struktura studijskog programa

Standard 2: Svrha studijskog programa

Standard 3: Ciljevi studijskog programa

Standard 4: Kompetencije diplomiranih studenata

Standard 5: Kurikulum

Standard 6: Kvalitet, savremenost i međunarodna usaglašenost studijskog programa

Standard 7: Upis studenata

Standard 8: Ocenjivanje i napredovanje studenata

Standard 9: Nastavno osoblje

Standard 10: Organizaciona i materijalna sredstva

Standard 11: Kontrola kvaliteta

Standard 12: Javnost u radu

Dodatni standardi za studijske programe koji se izvode na svetskom jeziku, za zajedničke studijske programe i za IMT programe

Standard 13: Studije na svetskom jeziku

Standard 14: Zajednički studijski program

Standard 15: IMT studijski program

Poseban standard: Kompetentnost visokoškolske ustanove za realizaciju doktorskih studija

Visokoškolska ustanova dokazuje svoju spremnost za izvođenje doktorskih studija na osnovu pokazatelja koji se odnose na naučnoistraživački rad.

Uputstva za primenu posebnog standarda:

1. Visokoškolska ustanova ima program naučnoistraživačkog rada i akreditovana je kao naučnoistraživačka ustanova u skladu sa zakonom. U slučaju zajedničkih studijskih programa više visokoškolskih ustanova svaka od ustanova učesnica mora biti akreditovana kao naučnoistraživačka ustanova.

2. Sposobnost visokoškolske ustanove se meri i na osnovu:

a. broja doktorskih disertacija odbranijenih u visokoškolskoj ustanovi za oblast za koju se studijski program akredituje, imajući u vidu odnos broja doktorskih disertacija prema broju studenata koji su završili master, odnosno integrisane studije u prethodnom petogodišnjem periodu;

b. odnosa broja nastavnika i broja nastavnika koji su uključeni u naučnoistraživačke projekte;

v. odnosa broja publikacija u časopisima, sa liste časopisa kategorisanih od strane ministarstva nadležnog za nauku, u poslednjih deset godina i broja nastavnika;

g. ostvarene saradnje sa ustanovama u zemlji i svetu.

3. Visokoškolska ustanova ima nastavnike angažovane sa punim radnim vremenom koji zadovoljavaju kriterijume da budu mentori u izradi doktorata.

Standard 1: Struktura studijskog programa

Doktorske studije imaju najmanje 180 ESPB bodova, uz prethodno ostvareni obim studija od najmanje 300 ESPB bodova na osnovnim akademskim i master akademskim studijama, odnosno na završenim integrisanim akademskim studijama. Doktorska disertacija je završni deo studijskog programa doktorskih studija.

Uputstva za primenu standarda 1:

1.1. Svaki studijski program sadrži jasno navedene sledeće elemente (koji se detaljno iskazuju u odgovarajućim standardima):

a. naziv studijskog programa;

b. ciljeve studijskog programa;

v. ishod studijskog programa;

g. naziv diplome;

d. uslove za upis na studijski program;

đ. listu obaveznih i izbornih studijskih područja, odnosno predmeta, sa okvirnim sadržajem;

e. način izvođenja studija - bodovnu vrednost svakog predmeta iskazanu u skladu sa evropskim sistemom prenosa bodova;

ž. vrednost doktorske disertacije iskazanu u ESPB bodovima;

z. preduslove za upis pojedinih predmeta ili grupe predmeta;

i. način izbora predmeta iz drugih studijskih programa na istom ili drugom univerzitetu;

j. uslove za prelazak sa drugih studijskih programa u okviru istih ili srodnih oblasti studija;

k. druga pitanja od značaja za izvođenje studijskog programa.

Standard 2: Svrha studijskog programa

Studijski program doktorskih studija ima jasno definisanu i objavljenu svrhu i ulogu u obrazovnom sistemu.

Uputstva za primenu standarda 2:

- 2.1. Svrha studijskog programa je jasno formulisana.
- 2.2. Svrha studijskog programa doktorskih studija je razvoj nauke, kritičkog mišljenja i obrazovanje kadrova osposobljenih da samostalno vode originalna i naučno relevantna istraživanja i razvoj novih tehnologija i postupaka koji doprinose opštem razvoju društva kao i da kritički procenjuju istraživanja drugih.
- 2.3. Svrha studijskog programa mora biti u skladu s misijom i ciljevima visokoškolske ustanove na kojoj se program izvodi.

Standard 3: Ciljevi studijskog programa

Studijski program doktorskih studija ima definisane ciljeve.

Uputstva za primenu standarda 3:

- 3.1. Ciljevi studijskog programa uključuju postizanje naučnih sposobnosti i akademskih veština, razvoj kreativnih sposobnosti i ovladavanje specifičnim praktičnim veštinama potrebnim za budući razvoj karijere.
- 3.2. Ciljevi studijskog programa su usklađeni sa savremenim pravcima razvoja odgovarajuće naučne discipline u svetu.
- 3.3. Ciljevi studijskog programa moraju biti u skladu sa ciljevima visokoškolske ustanove na kojoj se program izvodi.

Standard 4: Kompetencije diplomiranih studenata

Savladavanjem studijskog programa doktorskih studija student stiče opšte i specifične istraživačke sposobnosti koje su podređene kvalitetnom obavljanju stručne i naučne delatnosti.

Uputstva za primenu standarda 4:

- 4.1. Program doktorskih studija treba da omogući studentima da nakon završenih studija poseduju znanja, veštine, razvijene sposobnosti i kompetencije da:
 - a. samostalno rešavaju praktične i teorijske probleme u oblasti u kojoj su doktorirali i organizuju i ostvaruju razvojna i naučna istraživanja;
 - b. mogu da se uključe u ostvarenje međunarodnih naučnih projekata;
 - v. mogu da realizuju razvoj novih tehnologija i postupaka u okvirima svojih struka i da razumeju i koriste najsavremenija znanja u datoj naučnoj oblasti;
 - g. kritički misle, deluju kreativno i nezavisno;
 - d. poštuju principe etičkog kodeksa dobre naučne prakse;
 - đ. komuniciraju na profesionalnom nivou u saopštavanju naučnoistraživačkih rezultata;
 - e. naučnoistraživačke rezultate saopštavaju na naučnim konferencijama, objavljuju u naučnim časopisima, kroz patente i nova tehnička rešenja;
 - ž. doprinose razvoju novih znanja u određenoj naučnoj disciplini i nauci uopšte.
- 4.2. Savladavanjem studijskog programa student stiče sledeće predmetno-specifične kompetencije:
 - a. temeljno poznavanje i razumevanje discipline odgovarajuće struke;

- b. sposobnost rešavanja problema uz upotrebu naučnih metoda i postupaka;
- v. povezivanje osnovnih znanja iz različitih oblasti i primena tih znanja;
- g. sposobnost praćenja savremenih dostignuća u struci;
- d. razvoj veština i spretnosti u upotrebi znanja u odgovarajućem području;
- đ. upotreba informaciono-komunikacionih tehnologija u ovladavanju znanjima odgovarajućeg područja.

4.3. Kompetencije stečene savladavanjem studijskog programa omogućavaju studentima dalji profesionalni razvoj u nauci, obrazovanju, privredi i javnom sektoru.

4.4. Ishodi učenja se opisuju prema deskriptorima ishoda učenja *nacionalnog okvira kvalifikacija*, koje predlaže Nacionalni savet za visoko obrazovanje a usvaja Ministarstvo.

Standard 5: Kurikulum

Kurikulum sadrži listu i strukturu obaveznih i izbornih predmeta i modula sa opisom i doktorsku disertaciju kao završni deo studijskog programa doktorskih studija.

Uputstva za primenu standarda 5:

5.1. Struktura kurikuluma obuhvata raspored predmeta po semestrima, fond časova aktivne nastave i broj ESPB bodova.

5.2. Kurikulum sadrži definisane osnove za samostalni istraživački rad studenta.

5.3. Kurikulumom se definišu obavezni i izborni predmeti i moduli po obimu, sadržaju i načinu realizacije.

5.4. Opis predmeta sadrži naziv, tip predmeta, godinu i semestar studija, broj ESPB bodova, ime nastavnika, cilj predmeta sa očekivanim ishodima (znanjima i sposobnostima), preduslove za pohađanje predmeta, sadržaj predmeta, preporučenu literaturu, metode izvođenja nastave, način provere znanja i ocenjivanja i druge odgovarajuće podatke.

5.5. Broj bodova koji odgovara izbornim predmetima je najmanje 50% od ukupnog broja bodova koji odgovara svim predmetima studijskog programa, uključujući sadržaje vezane za prenosive veštine (komunikacione veštine, timski rad, preduzetništvo, upravljanje projektima, etičnost, standardizacija, zaštita intelektualne svojine).

5.6. Kurikulumom se bliže određuju zahtevi vezani za pripremu doktorske disertacije specifični za svako obrazovno-naučno polje i oblasti unutar polja.

5.7. Doktorska disertacija je samostalni originalni naučni rad studenta doktorskih studija.

5.8. Postupak prijave, izrade i odbrane doktorske disertacije se određuje opštim aktom samostalne visokoškolske ustanove.

5.9. Broj bodova za doktorsku disertaciju ulazi u ukupan broj bodova potrebnih za završetak doktorskih studija.

5.10. Najmanje polovina ESPB bodova predviđena za realizaciju doktorskih studija odnosi se na doktorsku disertaciju.

5.11. Aktivna nastava se sastoji od najmanje 25% predavanja. Preostala nastava je studijski istraživački rad (SIR), koji se pri proračunu opterećenja nastavnika deli sa 6.

5.12. Visokoškolska ustanova mora za akreditaciju doktorskih studija obezbediti akreditaciju za naučnoistraživački rad kod odgovarajućeg akreditacionog tela.

Standard 6: Kvalitet, savremenost, relevantnost i međunarodna usaglašenost studijskog programa

Studijski program prati savremene svetske tokove i stanje struke i nauke u odgovarajućem obrazovno-naučnom polju, usaglašen je sa strateškim prioritetima zemlje i uporediv je sa sličnim programima na inostranim visokoškolskim ustanovama u okviru evropskog obrazovnog prostora.

Uputstva za primenu standarda 6:

- 6.1. Studijski program nudi studentima najnovija naučna saznanja iz oblasti koju pokriva i prati nova ostvarenja u nauci.
- 6.2. Studijski program je celovit i sveobuhvatan i usaglašen sa drugim programima visokoškolske ustanove.
- 6.3. Studijski program je suštinski i formalno usaglašen sa strategijama razvoja obrazovanja, nauke i struke u Republici Srbiji.
- 6.4. Studijski program je formalno i strukturno usaglašen sa najmanje tri akreditovana inostrana programa, od kojih su najmanje dva iz evropskog obrazovnog prostora.
- 6.5. Studijski program je usaglašen sa evropskim standardima u pogledu uslova upisa, trajanja studija, uslova prelaska u narednu godinu, sticanja diplome i načina studiranja.

Standard 7: Upis studenata

Visokoškolska ustanova u skladu sa društvenim potrebama i potrebama razvoja nauke, obrazovanja i kulture i svojim resursima upisuje studente na studijski program doktorskih studija.

Uputstva za primenu standarda 7:

- 7.1. Broj studenata koji se upisuju na studijski program određuje se na osnovu raspoloživih prostornih, kadrovskih i drugih mogućnosti ustanove, prioriteta države, kao i procenjenih društvenih potreba.
- 7.2. Pravo upisa imaju kandidati koji su ostvarili obim studija od najmanje 300 ESPB bodova na osnovnim akademskim i master akademskim studijama, odnosno najmanje 300 ESPB bodova na završenim integrisanim akademskim studijama, kao i na osnovu ostvarenog uspeha u toku tih studija i provere njihovog znanja, sklonosti i sposobnosti.
- 7.3. Za upis na doktorske studije neophodno je poznavanje bar jednog stranog jezika koji utvrđuje visokoškolska ustanova.
- 7.3. Procedura upisa je javna.
- 7.5. Potrebna znanja, sklonosti i sposobnosti koje se proveravaju pri upisu na doktorske studije, kao i način te provere objavljuju se u konkursu.

Standard 8: Ocenjivanje i napredovanje studenata

Ocenjivanje studenata vrši se neprekidnim praćenjem rada studenata i na osnovu poena stečenih izvršavanjem predispitnih obaveza i polaganjem ispita. Doktorska disertacija se ocenjuje na osnovu pokazatelja njenog naučnog doprinosa.

Uputstva za primenu standarda 8:

- 8.1. Studenti savlađuju studijski program polaganjem ispita, čime stiču određeni broj ESPB bodova.
- 8.2. Broj ESPB bodova svakog predmeta je utvrđen na osnovu radnog opterećenja studenta tokom savlađivanja predmeta, i to primenom unapred prihvaćene i jedinstvene metodologije za sve predmete i sve programe visokoškolske ustanove.
- 8.3. Napredovanje svakog studenta ocenjuje se jednom godišnje i predstavlja sastavni deo izveštaja o samovrednovanju studijskog programa.
- 8.4. Disertacija je završni deo studijskog programa doktorskih studija. Disertacija predstavlja samostalni naučnoistraživački rad. Ostvareni naučni doprinos se ocenjuje prema broju naučnih publikacija, патената ili tehničkih unapređenja. Unutar oblasti se određuju uslovi koje je potrebno ispuniti da bi se pristupilo odbrani doktorske disertacije, na osnovu radova objavljenih ili prihvaćenih za objavljivanje u naučnim časopisima

kategorisanim od strane ministarstva nadležnog za nauku.

8.5. Način i postupak pripreme i odbrane disertacije uređuje se opštim aktom visokoškolske ustanove kojim se definiše prihvatanje teme za disertaciju, ocena urađene disertacije i ispunjenost uslova za pristupanje javnoj usmenoj odbrani.

8.6. Mentor može da bude član komisije za ocenu i odbranu doktorske disertacije.

Prirodno-matematičke nauke

Najmanje jedan rad studenta koji je povezan sa sadržajem doktorske disertacije, u kojem je on prvi autor, objavljen je ili prihvaćen za objavljivanje u časopisu sa impakt faktorom sa SCI liste, odnosno SCle liste.

Društveno-humanističke nauke

Najmanje jedan rad studenta koji je povezan sa sadržajem doktorske disertacije, u kojem je on prvi autor, objavljen je ili prihvaćen za objavljivanje u časopisu sa liste časopisa kategorisanih od strane ministarstva nadležnog za nauku.

Medicinske nauke

Najmanje jedan rad studenta koji je povezan sa sadržajem doktorske disertacije, u kojem je on prvi autor, objavljen je ili prihvaćen za objavljivanje u časopisu sa impakt faktorom sa SCI liste, odnosno SCle liste.

Tehničko-tehnološke nauke

U polju tehničko-tehnoloških nauka, osim u oblasti arhitekture i urbanizma, najmanje jedan rad studenta koji je povezan sa sadržajem doktorske disertacije, u kojem je on prvi autor, objavljen je ili prihvaćen za objavljivanje u časopisu sa impakt faktorom sa SCI liste, odnosno SCle liste. U oblasti arhitekture i urbanizma najmanje jedan rad studenta, u kojem je on prvi autor, objavljen je u časopisu sa SCI liste, odnosno SCle liste, ili pripada kategorijama M24, M51 i SUA1.

Standard 9: Nastavno osoblje

Za realizaciju studijskog programa doktorskih studija obezbeđeno je nastavno osoblje koje ima potrebnu naučnu kompetentnost.

Uputstva za primenu standarda 9:

9.1. Visokoškolska ustanova koja izvodi doktorske studije treba da ima:

a. rukovodioca studijskog programa koji je odgovoran za organizaciju prijema studenata, realizaciju nastave, poštovanje zakonskih normi i procedura realizacije studija od prijema do odbrane rada doktoranta;

b. definisane kriterijume za izbor nastavnika koji rade sa punim radnim vremenom u visokoškolskoj ustanovi i razvijen sistem izbora nastavnika iz drugih naučnih institucija koji učestvuju u realizaciji doktorskih studija, koji je u skladu sa zakonom;

v. nastavnike čije se kompetencije za izvođenje nastave na doktorskim studijama dokazuju spiskom radova i podacima o učešću u domaćim i međunarodnim naučnoistraživačkim projektima;

g. najmanje polovinu nastavnika uključenih u naučnoistraživačke projekte;

d. definisanu proceduru imenovanja mentora u kojoj se proverava da li mentor zadovoljava uslove standarda.

9.2. Mentor može biti lice izabrano u nastavna zvanja: docent, vanredni profesor, redovni profesor, profesor emeritus, odnosno naučna zvanja: naučni saradnik, viši naučni saradnik i naučni savetnik, kao i član SANU u radnom sastavu koji ima ili je imao nastavno ili naučno zvanje.

9.3. Mentor ima najmanje pet naučnih radova iz odgovarajuće oblasti studijskog programa, objavljenih ili prihvaćenih za objavljivanje u naučnim časopisima kategorisanim od strane ministarstva nadležnog za nauku u prethodnih deset godina. Mentor može da vodi najviše pet doktoranata istovremeno.

9.4. Najmanje pet nastavnika, koji učestvuju na studijskom programu doktorskih studija, je u

radnom odnosu sa punim radnim vremenom u visokoškolskoj ustanovi.

Od ukupnog broja nastavnika najmanje 50% je u radnom odnosu sa punim radnim vremenom u visokoškolskoj ustanovi. Od ukupnog broja mentora najmanje 50% je u radnom odnosu sa punim radnim vremenom u visokoškolskoj ustanovi.

Profesor emeritus može učestvovati u izvođenju svih oblika nastave na akademskim studijama drugog i trećeg stepena, biti mentor i član komisija u postupku izrade i odbrane doktorskih disertacija, odnosno doktorskih umetničkih projekata, biti član komisije za pripremanje predloga za izbor nastavnika univerziteta i učestvovati u naučnoistraživačkom radu.

Član SANU u radnom sastavu, koji je pre penzionisanja imao nastavno ili naučno zvanje, može učestvovati u izvođenju svih oblika nastave na doktorskim akademskim studijama, biti mentor i član komisija u postupku izrade i odbrane doktorske disertacije, biti član komisije za pripremanje predloga za izbor nastavnika univerziteta i učestvovati u naučnoistraživačkom radu.

Lice izabrano u naučno zvanje na način i po postupku propisanim zakonom kojim je regulisana naučnoistraživačka delatnost, može učestvovati u izvođenju svih oblika nastave na master i doktorskim akademskim studijama, biti mentor i član komisija u postupku izrade i odbrane završnog rada na master studijama i doktorske disertacije, biti član komisije za pripremanje predloga za izbor nastavnika i saradnika univerziteta i učestvovati u naučnoistraživačkom radu.

Ukoliko lice iz prethodnog stava nema zasnovan radni odnos u visokoškolskoj ustanovi na kojoj se program izvodi, ustanova sa njim zaključuje ugovor o angažovanju za izvođenje nastave.

Gostujući profesor, koji učestvuje u realizaciji studijskog programa računa se kao nastavnik u dopunskom radnom odnosu.

Prirodno-matematičke nauke

Kompetentnost nastavnika se utvrđuje na osnovu: naučnih radova objavljenih u međunarodnim časopisima (najmanje tri rada u prethodnih deset godina objavljena ili prihvaćena za objavljivanje u časopisima sa impakt faktorom sa SCI liste, odnosno SCIE liste), naučnih radova objavljenih u domaćim časopisima, naučnih radova objavljenih u zbornicima sa međunarodnih naučnih skupova, monografija, patenata, udžbenika, novih proizvoda ili bitno poboljšanog postojećeg proizvoda.

Mentor ima najmanje pet radova objavljenih u prethodnih deset godina u časopisima sa impakt faktorom sa SCI liste, odnosno SCIE liste.

Društveno-humanističke nauke

Kompetentnost nastavnika se utvrđuje na osnovu: naučnih radova objavljenih u međunarodnim časopisima, naučnih radova objavljenih u domaćim časopisima, radova objavljenih u zbornicima sa međunarodnih naučnih skupova, monografija, patenata i udžbenika.

Nastavu na doktorskim studijama u polju društveno-humanističkih nauka može da izvodi nastavnik koji je u prethodnih deset godina ostvario najmanje 12 bodova za radove u kategorijama: M11; M12; M13; M14; M21; M22; M23; M24; M31; M32; M33; M34 i M51.

Mentor na doktorskim studijama u polju društveno-humanističkih nauka može biti nastavnik koji je u prethodnih deset godina ostvario najmanje 24 boda, i to: - najmanje 4 boda za rad u časopisu sa lista SSCI, ERIH, HEINONLINE i EconLit ili u časopisu kategorije M24, i - najmanje 20 bodova za radove u kategorijama: M11; M12; M13; M14; M21; M22; M23; M24; M31; M32; M33; M34 i M51. Radovi u kategorijama: M31; M32; M33 i M34 donose najviše 20% potrebnih bodova. U oblasti filoloških nauka Nacionalni savet za visoko obrazovanje i Komisija za akreditaciju i proveru kvaliteta određuju posebne kriterijume za procenu relevantnosti publikacija.

Medicinske nauke

Kompetentnost nastavnika se utvrđuje na osnovu: naučnih radova objavljenih u međunarodnim časopisima (najmanje tri rada u prethodnih deset godina objavljena ili prihvaćena za objavljivanje u časopisima sa impakt faktorom sa SCI liste, odnosno SCIE

liste), naučnih radova objavljenih u domaćim časopisima, radova objavljenih u zbornicima sa međunarodnih naučnih skupova, monografija, patenata, udžbenika, novog proizvoda ili bitno poboljšanog postojećeg proizvoda.

Mentor ima najmanje pet radova objavljenih u prethodnih deset godina u časopisima sa impakt faktorom sa SCI liste, odnosno SCle liste.

Tehničko-tehnološke nauke

Stručnost nastavnika se utvrđuje na osnovu naučnih radova objavljenih u međunarodnim časopisima (najmanje tri rada u prethodnih deset godina objavljena ili prihvaćena za objavljivanje u časopisu sa impakt faktorom sa SCI liste, odnosno SCle liste), naučnih radova objavljenih u domaćim časopisima, radova objavljenih u zbornicima sa međunarodnih naučnih skupova, monografija, patenata, udžbenika, novog proizvoda ili bitno poboljšanog postojećeg proizvoda, nove biljne sorte, nove sorte stoke i nove tehnologije.

Mentor ima najmanje pet radova objavljenih u prethodnih deset godina u časopisima sa impakt faktorom sa SCI liste, odnosno SCle liste. U oblasti arhitekture i urbanizma primenjuju se posebni kriterijumi, usklađeni sa specifičnošću ove oblasti, uključujući i stručno-umetničke radove za oblasti arhitekture i urbanizma od međunarodnog značaja (SUA1). Nastavu na doktorskim studijama u oblasti arhitekture i urbanizma može da izvodi nastavnik koji je ostvario najmanje 12 bodova za radove u kategorijama: M11; M12; M13; M14; M21; M22; M23; M24; SUA1, M31; M32; M33; M34 i M51.

Mentor na doktorskim studijama u oblasti arhitekture i urbanizma, može biti nastavnik koji je u prethodnih deset godina ostvario najmanje 24 boda i to:

- najmanje 10 bodova za radove u časopisu sa SCI liste ili u časopisu kategorije M24 ili iz kategorije SUA1;

- najmanje 14 bodova za radove u kategorijama: M11; M12; M13; M14; M21; M22; M23; M24; SUA1; M31; M32; M33; M34 i M51.

Radovi iz kategorija: M31; M32; M33 i M34 donose najviše 20% potrebnih bodova.

U vrednovanju rezultata primenjivaće se Pravilnik o postupku i načinu vrednovanja i kvantitativnom iskazivanju naučnoistraživačkih rezultata istraživača u skladu sa Zakonom o naučnoistraživačkoj delatnosti.

Standard 10: Organizaciona i materijalna sredstva

Za izvođenje studijskog programa obezbeđuju se odgovarajući ljudski, prostorni, tehničko-tehnološki, bibliotečki i drugi resursi koji su primereni karakteru studijskog programa doktorskih studija i broju studenata koji se upisuju.

Uputstva za primenu standarda 10:

10.1. Visokoškolska ustanova ima plan i budžet koji su predviđeni za realizaciju naučnoistraživačkog rada.

10.2. Sredstva za realizaciju studija moraju biti obezbeđena.

10.3. Visokoškolska ustanova obezbeđuje studentima korišćenje opreme koja je potrebna za naučnoistraživački rad, samostalno ili u saradnji sa drugim institucijama, što dokumentuje listom opreme sa odgovarajućim karakteristikama.

10.4. Visokoškolska ustanova obezbeđuje studentima korišćenje opreme ili pristup opremi koja je potrebna za naučnoistraživački rad na osnovu ugovora o saradnji sa drugim odgovarajućim ustanovama.

10.5. Visokoškolska ustanova obezbeđuje korišćenje bibliotečkog fonda iz svojih ili drugih izvora, u obimu potrebnom za ostvarenje programa doktorskih studija. Studenti doktorskih studija imaju pristup bazama podataka koje su neophodne za izradu doktorskih disertacija i za naučnoistraživački rad.

10.6. Za izvođenje studijskog programa obezbeđen je odgovarajući prostor za izvođenje

nastave, odgovarajući laboratorijski prostor neophodan za eksperimentalni rad, kao i savremena oprema.

Standard 11: Kontrola kvaliteta

Za studijski program doktorskih studija visokoškolska ustanova redovno i sistematično sprovodi kontrolu kvaliteta putem samovrednovanja i spoljašnjom proverom kvaliteta.

Opis (najviše 100reči):

Uputstva za primenu standarda 11:

11.1. Kontrola kvaliteta studijskog programa podrazumeva redovno i sistematično praćenje, kao i preduzimanje mera za unapređenje kvaliteta u sledećim njegovim elementima: kurikulum, nastava, rezultati naučnoistraživačkog rada proistekli iz doktorskih disertacija, nastavnici, mentori i efikasnost studija.

11.2. Ustanova svojim aktima obezbeđuje praćenje kvaliteta doktorskih disertacija i sprečavanje plagijarizma.

11.3. Kontrola kvaliteta programa se obavlja u unapred određenim vremenskim periodima u skladu sa zakonom.

11.4. U kontroli kvaliteta studijskog programa obezbeđena je aktivna uloga studenata i njihova ocena kvaliteta programa.

Standard 12: Javnost u radu

Visokoškolska ustanova obezbeđuje javnu dostupnost studijskog programa i doktorske disertacije kao završnog rada doktorskih studija.

Uputstva za primenu standarda 12:

12.1. Ustanova je dužna da ustanovi digitalni repozitorijum u kojem se trajno čuvaju elektronske verzije odbranih doktorskih disertacija, zajedno sa izveštajem komisije za ocenu disertacije, podacima o mentoru i sastavu komisije i podacima o naučnim radovima kandidata čije je objavljivanje bilo preduslov za odbranu, kao i da sve podatke učini javno dostupnim na svojoj zvaničnoj veb stranici.

12.2. Ustanova je dužna da podatke o mentorima, zajedno sa podacima o njihovoj kompetentnosti i prethodnim mentorstvima, učini javno dostupnim na svojoj zvaničnoj veb stranici.

Standard 13: Studije na svetskom jeziku

Visokoškolska ustanova može organizovati studijski program doktorskih studija na svetskom jeziku za svaku oblast i svako obrazovno-naučno polje, ako poseduje ljudske i materijalne resurse koji omogućuju da se nastavni sadržaj može ostvariti u skladu sa standardima.

Uputstva za primenu standarda 13:

13.1. Kada se nastava izvodi na svetskom jeziku nastavnici i saradnici moraju imati odgovarajuće kompetencije za izvođenje nastave na tom jeziku.

13.2. Za izvođenje nastave na svetskom jeziku ustanova obezbeđuje minimalno 100 bibliotečkih jedinica na tom jeziku.

13.3. Ustanova obezbeđuje nastavni materijali i učila na jeziku na kojem se izvodi nastava.

13.4. Službe koje rade sa studentima moraju biti osposobljene za davanje usluga na

svetskom jeziku.

13.5. Javne isprave i administrativna dokumentacija se izdaju na obrascu koji je štampan dvojezično, na srpskom jeziku ćirilničnim pismom i na jeziku i pismu na kojem se izvodi nastava.

13.6. Studenti moraju posedovati zadovoljavajuće jezičke kompetencije iz svetskog jezika na kojem se izvodi studijski program.

13.7. Studijski program na svetskom jeziku se akredituje kao poseban studijski program, ako se izvodi samo na tom jeziku.

13.8. Ukoliko je studijski program akreditovan za izvođenje na srpskom i na jednom svetskom jeziku, u proračunu opterećenja nastavnika i saradnika, kao i pri određivanju potrebnog prostora, uzima se u obzir ukupan broj studenata na oba jezika. Ovakvi programi tretiraju se kao jedan studijski program.

13.9. Ustanova za akreditaciju studijskog programa na srpskom i svetskom jeziku podnosi prevod svih standarda, dodatak diplomi, knjigu predmeta i knjigu nastavnika i na svetskom jeziku.

Standard 14: Zajednički studijski program

Pod zajedničkim studijskim programom (ZS-program) podrazumeva se studijski program za sticanje svih oblika zajedničkih diploma koji organizuju i izvode više visokoškolskih ustanova sa statusom pravnog lica. Zajednički studijski programi vode sticanju zajedničke diplome, dvostruke (dve) diplome, ili jedne diplome koju izdaje ustanova određena međusobnim sporazumom ustanova učesnica.

Uputstva za primenu standarda 14:

14.1. ZS-programi se mogu organizovati iz jedne ili iz više oblasti (IMT studijski programi). Zajednički studijski program mogu da izvode akreditovane visokoškolske ustanove. Ukoliko je neka od visokoškolskih ustanova registrovana u drugoj zemlji, ona mora biti akreditovana u toj zemlji.

14.2. Visokoškolske ustanove koje organizuju i izvode ZS-program sklapaju ugovor kojim se regulišu svi elementi neophodni za realizaciju studijskog programa.

14.3. Dve ili više visokoškolskih ustanova mogu podneti zahtev za akreditaciju ZS-programa ako zajedno obezbeđuju da više od 70% časova aktivne nastave na studijskom programu drže nastavnici u radnom odnosu sa punim radnim vremenom. Materijal za akreditaciju je jedinstven, tako da zahtev za akreditaciju zajedno podnose sve uključene visokoškolske ustanove. U dokumentaciji za akreditaciju potrebno je navesti sve elemente koji definišu učešće svake visokoškolske ustanove u realizaciji studijskog programa.

14.4. ZS-programi se ostvaruju u sedištim akreditovanih visokoškolskih ustanova, pri čemu se precizno definišu delovi studijskog programa koji se realizuju u pojedinim sedištim.

14.5. Konkurs za upis studenata na ZS-programe zajednički objavljuju akreditovane visokoškolske ustanove.

14.6. Diploma i dodatak diplomi se izdaju na propisanom obrascu na srpskom jeziku ćirilničnim pismom, na jeziku organizatora zajedničkog programa i na engleskom jeziku.

14.7. Diplomu i dodatak diplomi potpisuju ovlašćena lica akreditovanih visokoškolskih ustanova koje učestvuju u realizaciji ZS-programa u slučaju zajedničke diplome, odnosno lica koja su ovlašćena da potpisuju dvostruku diplomu, odnosno ovlašćeno lice ustanove koja po sporazumu učesnika u programu izdaje jednu diplomu.

Standard 15: IMT studijski program

Pod IMT studijskim programima podrazumevaju se interdisciplinarni, multidisciplinarni i transdisciplinarni studijski programi koji obuhvataju materiju iz dve ili više oblasti iz istog ili različitih naučnih polja.

Uputstva za primenu standarda 15:

15.1. Zahtev za akreditaciju IMT studijskog programa može podneti jedna ili više visokoškolskih ustanova koje moraju imati uverenje o akreditaciji.

15.2. Stručne, akademske i naučne nazive, predlaže podnosilac zahteva za akreditaciju IMT studijskog programa koji upućuje na akreditaciju.

15.3. U postupku akreditacije studijskog programa formuliše se i odgovarajući IMT stručni, akademski, odnosno naučni naziv, koji utvrđuje Nacionalni savet za visoko obrazovanje na predlog Konferencije univerziteta Srbije i Konferencije akademija strukovnih studija Srbije. Tako utvrđen naziv se navodi u rešenju o akreditaciji.

15.4. Prilikom formulisanja stručnih, akademskih i naučnih naziva koji se stiču završetkom IMT studija, koristi se kombinacija celine ili delova dve najvažnije oblasti koje čine dati interdisciplinarni program.

15.5. Dve najvažnije oblasti i njihov redosled u nazivu utvrđuju se na osnovu broja ESPB bodova koje date oblasti imaju u studijskom programu.

15.6. Studijski program se prikazuje da je IMT studijski program, ako svaka od dve glavne oblasti sadrži najmanje 25% ESPB predmeta iz date oblasti. Ove dve oblasti treba da su zastupljene sa najmanje 70% ESPB datog studijskog programa.

STANDARDI ZA AKREDITACIJU STUDIJSKIH PROGRAMA DOKTORSKIH STUDIJA UMETNOSTI

Poseban standard: Kompetentnost visokoškolske ustanove za realizaciju doktorskih studija umetnosti

Standard 1: Struktura studijskog programa

Standard 2: Svrha studijskog programa

Standard 3: Ciljevi studijskog programa

Standard 4: Kompetencije diplomiranih studenata

Standard 5: Kurikulum

Standard 6: Kvalitet, savremenost i međunarodna usaglašenost studijskog programa

Standard 7: Upis studenata

Standard 8: Ocenjivanje i napredovanje studenata

Standard 9: Nastavno osoblje

Standard 10: Organizaciona i materijalna sredstva

Standard 11: Kontrola kvaliteta

Standard 12: Javnost u radu

Dodatni standardi za studijske programe koji se izvode na svetskom jeziku, za zajedničke programe i za IMT programe:

Standard 13: Studije na svetskom jeziku

Standard 14: Zajednički studijski program

Standard 15: IMT program

Poseban standard: Kompetentnost visokoškolske ustanove za realizaciju doktorskih studija umetnosti

Visokoškolska ustanova dokazuje svoju spremnost za izvođenje doktorskih studija umetnosti na osnovu pokazatelja koji se odnose na umetnički, umetničko-istraživački i teorijski rad.

Uputstva za primenu posebnog standarda:

1. Visokoškolska ustanova ima kratkoročni i dugoročni program rada.
2. Sposobnost visokoškolske ustanove se meri i na osnovu:
 - a. broja doktorskih umetničkih projekata i magistarskih ili master radova u polju umetnosti odbranih u visokoškolskoj ustanovi za oblast za koju se studijski program akredituje, imajući u vidu odnos broja doktorskih umetničkih projekata i magistarskih teza u polju umetnosti prema broju diplomiranih studenata i studenata koji su završili master, odnosno integrisane studije u prethodnom petogodišnjem periodu;
 - b. odnosa broja nastavnika i broja nastavnika koji su uključeni u umetničke i umetničko-istraživačke projekte;
 - v. ostvarene saradnje sa srodnim institucijama i ustanovama kulture i umetnosti u zemlji i svetu.
3. Ustanova ima nastavnike sa odgovarajućim referencama i iskustvom u radu, kao i ostale resurse na nivou odgovarajućem za obrazovanje najvišeg stepena.
4. Visokoškolska ustanova ima nastavnike angažovane sa punim radnim vremenom koji su bili mentori u izradi magistarskih ili master radova u polju umetnosti i doktorskih umetničkih projekata iz umetničke oblasti za koji se studijski program akredituje.
5. Ustanova ostvaruje master i osnovne studije iz umetničke oblasti za koju se studijski program akredituje.

Standard 1: Struktura studijskog programa

Doktorske studije umetnosti imaju najmanje 180 ESPB bodova uz prethodno ostvareni obim studija od najmanje 300 ESPB bodova na osnovnim akademskim i master akademskim studijama, odnosno na završenim integrisanim akademskim studijama. Umetnički projekt je završni deo studijskog programa doktorskih studija umetnosti.

Uputstva za primenu standarda 1:

- 1.1. Svaki studijski program sadrži jasno navedene sledeće elemente (koji se detaljno iskazuju u odgovarajućim standardima):
 - a. naziv studijskog programa;
 - b. ciljeve studijskog programa;
 - v. ishod studijskog programa;
 - g. naziv diplome;
 - d. uslove za upis na studijski program;
 - đ. listu obaveznih i izbornih studijskih područja, odnosno predmeta, sa okvirnim sadržajem;
 - e. način izvođenja studija - bodovnu vrednost svakog predmeta iskazanu u skladu sa evropskim sistemom prenosa bodova;
 - ž. vrednost dokorskog umetničkog projekta iskazanog u ESPB bodovima;
 - z. preduslove za upis pojedinih predmeta ili grupe predmeta;
 - i. način izbora predmeta iz drugih studijskih programa na istom ili drugom univerzitetu;
 - j. uslove za prelazak sa drugih studijskih programa u okviru istih ili srodnih oblasti studija;
 - k. druga pitanja od značaja za izvođenje studijskog programa.

Standard 2: Svrha studijskog programa

Studijski program doktorskih studija umetnosti ima jasno definisanu i objavljenu svrhu u obrazovnom sistemu.

Uputstva za primenu standarda 2:

- 2.1. Svrha studijskog programa je jasno i nedvosmisleno formulisana.

2.2. Svrha studijskog programa doktorskih studija je razvoj umetnosti, kritičkog i teorijskog mišljenja i obrazovanje stručnjaka sposobnih da samostalno vode umetnička istraživanja, doprinose opštem razvoju društva, kao i da kritički procenjuju istraživanja drugih.

2.3. Svrha studijskog programa mora biti u skladu sa misijom i ciljevima visokoškolske ustanove na kojoj se program izvodi.

Standard 3: Ciljevi studijskog programa

Studijski program doktorskih studija umetnosti ima jasno definisane i objavljene ciljeve.

Uputstva za primenu standarda 3:

3.1. Ciljevi studijskog programa uključuju postizanje umetničkih sposobnosti i akademskih veština, razvoj kreativnih sposobnosti i ovladavanje specifičnim praktičnim veštinama potrebnim za budući razvoj karijere.

3.2. Ciljevi studijskog programa doktorskih studija umetnosti su usklađeni sa savremenim pravcima razvoja odgovarajuće umetničke oblasti u svetu.

3.3. Ciljevi studijskog programa moraju biti u skladu sa ciljevima visokoškolske ustanove na kojoj se program izvodi.

Standard 4: Kompetencije svršenih studenata

Savladavanjem studijskog programa doktorskih studija umetnosti student stiče opšte i specifične istraživačke sposobnosti koje su podređene kvalitetnom obavljanju umetničke, teorijske i stručne delatnosti.

Uputstva za primenu standarda 4:

4.1. Program doktorskih studija umetnosti treba da omogući studentima da nakon završenih studija poseduju znanja, veštine i visoko razvijene sposobnosti:

- a. originalnog doprinosa umetnosti i unapređenja kulturnog i civilizacijskog okruženja;
- b. da se uključe u ostvarenje međunarodnih umetničkih projekata;
- v. razvijanja novih tehnologija i postupaka u okvirima svojih umetničkih oblasti i razumevanja i upotrebe najsavremenijih znanja u toj umetničkoj oblasti;
- g. suverenog vladanja metodima, postupcima i procesima umetničkog i teorijskog izražavanja i istraživanja;
- d. pisanja u akademskom stilu, formiranja doslednih argumenata i artikulacije ideja;
- đ. razvoja kritičkog i samokritičkog mišljenja i pristupa;
- e. razvoja komunikacionih sposobnosti i spretnosti, kao i saradnje sa užim socijalnim i međunarodnim okruženjem;
- ž. poštovanja principa profesionalne etike.

4.2. Savladavanjem studijskog programa student stiče sledeće predmetno-specifične sposobnosti:

- a. kreativnog i nezavisnog delovanja i kritičkog mišljenja;
- b. temeljnog poznavanja i razumevanja discipline odgovarajuće struke;
- v. rešavanja konkretnih problema uz upotrebu umetničkih metoda i postupaka;
- g. povezivanja osnovnih znanja iz različitih oblasti i njihove primene;
- d. praćenja i primene novina u struci;
- đ. razvoja veština i spretnosti u upotrebi znanja u odgovarajućem području;
- e. upotrebe informaciono-komunikacionih tehnologija u ovladavanju znanjima iz odgovarajućeg područja.

4.3. Kompetencije stečene savladavanjem studijskog programa omogućavaju studentima dalji profesionalni razvoj u umetnosti, obrazovanju, privredi i javnom sektoru.

4.4. Ishodi učenja se opisuju prema deskriptorima ishoda učenja *nacionalnog okvira kvalifikacija*, koje predlaže Nacionalni savet za visoko obrazovanje a usvaja Ministarstvo.

Standard 5: Kurikulum

Kurikulum sadrži listu i strukturu obaveznih i izbornih predmeta i modula sa opisom, kao i doktorski umetnički projekt koji je završni deo studijskog programa doktorskih studija umetnosti.

Uputstva za primenu standarda 5:

5.1. Struktura kurikuluma obuhvata raspored predmeta po semestrima, fond časova aktivne nastave i broj ESPB bodova.

5.2. Kurikulum sadrži definisane osnove za samostalni umetničko-istraživački rad studenta.

5.3. Kurikulumom se definišu obavezni i izborni predmeti i moduli po obimu, sadržaju i načinu realizacije.

5.4. Opis predmeta sadrži naziv, tip predmeta, godinu i semestar studija, broj ESPB bodova, ime nastavnika, cilj predmeta sa očekivanim ishodima (znanjima i sposobnostima), preduslove za pohađanje predmeta, sadržaj predmeta, preporučenu literaturu, metode izvođenja nastave, način provere znanja i ocenjivanja i druge odgovarajuće podatke.

5.5. Broj bodova koji odgovara izbornim predmetima je najmanje 20% od ukupnog broja bodova koji odgovara svim predmetima studijskog programa.

5.6. Struktura studijskog programa na studijama u polju umetnosti sadrži sledeće grupe predmeta izražene brojem ESPB bodova: umetničke, teorijsko-umetničke i ostale, zastupljene u procentima primerenim različitim umetničkim oblastima.

5.7. Doktorski umetnički projekt je završni deo studijskog programa doktorskih studija umetnosti. Doktorski umetnički projekt je samostalni originalni umetnički rad i sastoji iz umetničkog projekta i pisanog dela rada. Umetnički projekt predstavlja umetnički rad javno prikazan u formi izložbe, javnog izvođenja, publikacije ili neke druge vrste umetničkog dostignuća. Pisani deo rada predstavlja rezultat temeljnog tumačenja istraženog umetničkog projekta i teorijske teme koja je u dijaloškoj vezi sa umetničkim dostignućem. Umetnički projekt i pisani deo rada sa odgovarajućim priložima moraju biti javno objavljeni i definisani primereno dostignućima i iskustvima u obrazovanju u različitim umetničkim oblastima kao što su: dramske i audiovizuelne umetnosti, likovne umetnosti, muzička umetnost, primenjene umetnosti i dizajn.

5.8. Najmanje polovina ESPB bodova predviđena za realizaciju doktorskih studija odnosi se na doktorski umetnički projekt.

Standard 6: Kvalitet, savremenost i međunarodna usaglašenost studijskog programa

Studijski program prati savremene svetske tokove umetnosti i uporediv je sa sličnim programima na inostranim visokoškolskim ustanovama u okviru evropskog i svetskog obrazovnog prostora.

Uputstva za primenu standarda 6:

6.1. Studijski program nudi studentima najnovija saznanja u umetnosti i teoriji umetnosti.

6.2. Studijski program je celovit i sveobuhvatan i usaglašen sa drugim programima visokoškolske ustanove.

6.3. Studijski program je suštinski i formalno usaglašen sa strategijama razvoja obrazovanja, umetnosti i kulture u Republici Srbiji.

6.4. Studijski program je uporediv sa najmanje tri akreditovana inostrana programa, od kojih

su najmanje dva iz evropskog obrazovnog prostora.
6.5. Studijski program je usaglašen sa evropskim standardima u pogledu uslova upisa, trajanja studija, uslova prelaska u narednu godinu, sticanja diplome i načina studiranja.

Standard 7: Upis studenata

Visokoškolska ustanova, u skladu sa društvenim potrebama i potrebama razvoja umetnosti, obrazovanja i kulture i svojim resursima, upisuje studente na studijski program doktorskih studija umetnosti.

Uputstva za primenu standarda 7:

7.1. Broj studenata koji se upisuju na studijski program određuje se na osnovu raspoloživih prostornih, kadrovskih i drugih mogućnosti ustanove, prioriteta države, kao i procenjenih društvenih potreba.

7.2. Pravo upisa imaju kandidati koji su ostvarili obim studija od najmanje 300 ESPB bodova na osnovnim akademskim i master akademskim studijama, odnosno najmanje 300 ESPB bodova na završenim integrisanim akademskim studijama, kao i na osnovu ostvarenog uspeha u toku tih studija i provere njihovog znanja, sklonosti i sposobnosti.

7.3. Za upis na doktorske studije neophodno je poznavanje bar jednog stranog jezika koji utvrđuje visokoškolska ustanova.

7.4. Procedura upisa je javno dostupna i kompetitivna.

7.5. Potrebna znanja, sklonosti i sposobnosti koje se proveravaju pri upisu na doktorske studije, kao i način te provere objavljuju se u konkursu.

Standard 8: Ocenjivanje i napredovanje studenata

Ocenjivanje studenata vrši se neprekidnim praćenjem rada studenata i na osnovu izvršavanja predispitnih obaveza i polaganjem ispita. Doktorski umetnički projekt se ocenjuje na osnovu pokazatelja njegovog umetničkog doprinosa.

Uputstvaza primenu standarda 8:

8.1. Student savlađuje studijski program kontinuiranim radom tokom semestra i polaganjem ispita čime stiče određeni broj ESPB bodova.

8.2. Ocenjivanje se vrši po unapred objavljenim kriterijumima.

8.3. Napredovanje svakog studenta kontinuirano se prati i ocenjuje tokom godine i predstavlja sastavni deo izveštaja o samovrednovanju studijskog programa.

8.4. Doktorski umetnički projekt je završni deo studijskog programa doktorskih studija umetnosti. Doktorski umetnički projekt predstavlja samostalni originalni umetnički rad.

Unutar oblasti se određuju uslovi koje je potrebno ispuniti da bi se pristupilo odbrani dokorskog umetničkog projekta.

8.5. Način i postupak pripreme i odbrane dokorskog umetničkog projekta uređuje se opštim aktom visokoškolske ustanove kojim se definiše prihvatanje teme, ocena urađenog projekta i ispunjenost uslova za pristupanje javnoj odbrani.

8.6. Mentor je, po pravilu, član komisije za ocenu i odbranu dokorskog *umetničkog projekta*.

Standard 9: Nastavno osoblje

Za realizaciju studijskog programa dokorskkih studija umetnosti obezbeđeno je nastavno osoblje koje ima potrebne umetničke i stručne sposobnosti.

Uputstva za primenu standarda 9:

9.1. Visokoškolska ustanova koja izvodi doktorske studije treba da ima:

- a. rukovodioca studijskog programa koji je odgovoran za organizaciju prijema studenata, realizaciju nastave, poštovanje zakonskih normi i procedura realizacije studija od prijema do odbrane rada doktoranta;
- b. definisane kriterijume i razvijen sistem za izbor nastavnika koji rade u visokoškolskoj ustanovi i razvijen sistem izbora nastavnika iz drugih institucija, koji učestvuju u realizaciji doktorskih studija, koji je u skladu sa zakonom;
- v. nastavnike čije se kompetencije za izvođenje nastave na doktorskim studijama dokazuju spiskom radova (deset najznačajnijih radova u prethodnih deset godina) i podacima o učešću u domaćim i međunarodnim umetničkim projektima;
- g. definisanu proceduru imenovanja mentora u kojoj se proverava da li mentor zadovoljava uslove standarda.

9.2. Mentor može biti doktor umetnosti, redovni profesor, profesor emeritus, kao i član SANU u radnom sastavu koji ima ili je imao nastavno zvanje iz odgovarajuće umetničke oblasti iz koje je studijski program ili modul i umetnički projekt.

9.3. Mentor ima najmanje pet realizovanih umetničkih projekata iz odgovarajuće oblasti studijskog programa u prethodnih deset godina. Mentor može da vodi najviše pet doktoranata istovremeno.

9.4. Minimalni broj nastavnika koji učestvuje na studijskom programu doktorskih studija je pet nastavnika u radnom odnosu sa punim ili nepunim radnim vremenom u visokoškolskoj ustanovi. Od ukupnog broja nastavnika najmanje 50% je u radnom odnosu sa punim radnim vremenom u visokoškolskoj ustanovi. Od ukupnog broja mentora najmanje 50% je u radnom odnosu sa punim radnim vremenom u visokoškolskoj ustanovi.

9.5. Profesor emeritus može učestvovati u izvođenju svih oblika nastave na doktorskim akademskim studijama biti mentor i član komisija u postupku izrade i odbrane doktorskih umetničkih projekata.

9.6. Član SANU u radnom sastavu, koji je pre penzionisanja imao nastavno ili naučno zvanje, može učestvovati u izvođenju svih oblika nastave na doktorskim akademskim studijama.

9.7. Lice izabrano u naučno zvanje na način i po postupku propisanim zakonom kojim je regulisana naučnoistraživačka delatnost, može učestvovati u izvođenju svih oblika nastave na doktorskim akademskim studijama.

9.8. Ukoliko lice iz prethodnog stava nema zasnovan radni odnos u visokoškolskoj ustanovi na kojoj se program izvodi, ustanova sa njim zaključuje ugovor o angažovanju za izvođenje nastave.

9.9. Gostujući profesor, koji učestvuje u realizaciji studijskog programa računa se kao nastavnik u dopunskom radnom odnosu.

Standard 10: Organizaciona i materijalna sredstva

Za izvođenje studijskog programa obezbeđuju se odgovarajući ljudski, prostorni, tehničko-tehnološki, bibliotečki i drugi resursi koji su primereni karakteru studijskog programa doktorskih studija umetnosti i broju studenata koji se upisuju.

Uputstva za primenu standarda 10:

10.1. Visokoškolska ustanova ima kratkoročni i dugoročni plan i budžet koji su predviđeni za realizaciju umetničkog i istraživačkog rada.

10.2. Sredstva za realizaciju doktorskih studija mogu biti obezbeđena u saradnji sa drugim visokoškolskim ustanovama, ustanovama u kulturi i međunarodnim organizacijama.

10.3. Visokoškolska ustanova obezbeđuje studentima korišćenje opreme koja je potrebna za umetničko-istraživački rad, što dokumentuje listom opreme sa odgovarajućim karakteristikama.

10.4. Visokoškolska ustanova obezbeđuje studentima korišćenje opreme ili pristup opremi koja je potrebna za umetničko-istraživački rad na osnovu ugovora o saradnji sa drugim odgovarajućim ustanovama.

10.5. Visokoškolska ustanova obezbeđuje korišćenje bibliotečkog fonda iz svojih ili drugih izvora (knjige, monografije, naučni časopisi, druga periodična izdanja, videoteku, fonoteku itd.) u obimu potrebnom za ostvarenje programa doktorskih studija umetnosti. Studenti doktorskih studija imaju pristup bazama podataka koje su neophodne za izradu doktorskih umetničkih projekata i za umetničko-istraživački rad.

10.6. Za izvođenje studijskog programa obezbeđen je odgovarajući prostor za izvođenje nastave, odgovarajući laboratorijski prostor neophodan za praktičan rad i oprema bazirana na savremenim informaciono-komunikacionim tehnologijama.

Standard 11: Kontrola kvaliteta

Za svaki studijski program visokoškolska ustanova redovno i sistematično sprovodi kontrolu kvaliteta putem samovrednovanja i spoljašnjom proverom kvaliteta.

Uputstva za primenu standarda 11:

11.1. Kontrola kvaliteta studijskog programa podrazumeva redovno i sistematično praćenje i preduzimanje mera za unapređenje kvaliteta u sledećim njegovim elementima: kurikulumu, nastavi, nastavnicima i mentorima i efikasnosti studija.

11.2. Ustanova svojim aktima obezbeđuje praćenje kvaliteta doktorskih umetničkih projekata i sprečavanje plagijarizma.

11.3. Kontrola kvaliteta programa se obavlja u unapred određenim vremenskim periodima u skladu sa zakonom.

11.4. U kontroli kvaliteta i oceni studijskog programa obezbeđena je aktivna uloga studenata.

Standard 12: Javnost u radu

Visokoškolska ustanova obezbeđuje javnu dostupnost studijskog programa i dokorskog umetničkog projekta kao završnog rada umetničkih doktorskih studija.

Uputstvo za primenu standarda 12:

12.1. Ustanova je dužna da ustanovi digitalni repozitorijum u kojem se trajno čuvaju elektronske verzije odbranih doktorskih umetničkih projekata, pisani deo sa pratećom dokumentacijom (fotodokumentacija, video ili audio dokumentacija), zajedno sa izveštajem komisije za ocenu rada, podacima o mentoru i sastavu komisije i podacima o radovima kandidata čije je javno prezentovanje bilo preduslov za odbranu, kao i da sve podatke učini javno dostupnim na svojoj zvaničnoj veb stranici.

12.2. Ustanova je dužna da podatke o studijskom programu, nastavnicima i mentorima, zajedno sa podacima o njihovoj kompetentnosti i prethodnim mentorstvima, učini javno dostupnim na svojoj zvaničnoj veb stranici.

Standard 13: Studije na svetskom jeziku

Visokoškolska ustanova može organizovati studijski program doktorskih studija na svetskom jeziku za svaku oblast i svako obrazovno-naučno polje, ako poseduje ljudske i materijalne resurse koji omogućuju da se nastavni sadržaj može ostvariti u skladu sa standardima.

Uputstva za primenu standarda 13:

- 13.1. Kada se nastava izvodi na svetskom jeziku nastavnici i saradnici moraju imati odgovarajuće kompetencije za izvođenje nastave na tom jeziku.
- 13.2. Za izvođenje nastave na svetskom jeziku ustanova obezbeđuje minimalno 100 bibliotečkih jedinica na tom jeziku.
- 13.3. Ustanova obezbeđuje nastavni materijali i učila na jeziku na kojem se izvodi nastava.
- 13.4. Službe koje rade sa studentima moraju biti osposobljene za davanje usluga na svetskom jeziku.
- 13.5. Javne isprave i administrativna dokumentacija se izdaju na obrascu koji je štampan dvojezično, na srpskom jeziku ćirilničnim pismom i na jeziku i pismu na kojem se izvodi nastava.
- 13.6. Studenti moraju posedovati zadovoljavajuće jezičke kompetencije iz svetskog jezika na kojem se izvodi studijski program.
- 13.7. Studijski program na svetskom jeziku se akredituje kao poseban studijski program, ako se izvodi samo na tom jeziku.
- 13.8. Ukoliko je studijski program akreditovan za izvođenje na srpskom i na jednom svetskom jeziku, u proračunu opterećenja nastavnika i saradnika, kao i pri određivanju potrebnog prostora, uzima se u obzir ukupan broj studenata na oba jezika. Ovakvi programi tretiraju se kao jedan studijski program.
- 13.9. Ustanova za akreditaciju studijskog programa na srpskom i svetskom jeziku podnosi prevod svih standarda, dodatak diplomi, knjigu predmeta i knjigu nastavnika i na svetskom jeziku.

Standard 14: Zajednički studijski program

Pod zajedničkim studijskim programom (ZS-program) podrazumeva se studijski program za sticanje svih oblika zajedničkih diploma koji organizuju i izvode više visokoškolskih ustanova sa statusom pravnog lica. Zajednički studijski programi vode sticanju zajedničke diplome, dvostruke (dve) diplome, ili jedne diplome koju izdaje ustanova određena međusobnim sporazumom ustanova učesnica.

Uputstva za primenu standarda 14:

- 14.1. ZS-programi se mogu organizovati iz jedne ili iz više oblasti (IMT studijski programi). Zajednički studijski program mogu da izvode akreditovane visokoškolske ustanove. Ukoliko je neka od visokoškolskih ustanova registrovana u drugoj zemlji, ona mora biti akreditovana u toj zemlji.
- 14.2. Visokoškolske ustanove koje organizuju i izvode ZS-program sklapaju ugovor kojim se regulišu svi elementi neophodni za realizaciju studijskog programa.
- 14.3. Dve ili više visokoškolskih ustanova mogu podneti zahtev za akreditaciju ZS-programa ako zajedno obezbeđuju da više od 50% časova aktivne nastave na studijskom programu drže nastavnici u radnom odnosu sa punim radnim vremenom. Materijal za akreditaciju je jedinstven, tako da zahtev za akreditaciju zajedno podnose sve uključene visokoškolske ustanove. U dokumentaciji za akreditaciju potrebno je navesti sve elemente koji definišu učešće svake visokoškolske ustanove u realizaciji studijskog programa.
- 14.4. ZS-programi se ostvaruju u sedištim akreditovanih visokoškolskih ustanova, pri čemu se precizno definišu delovi studijskog programa koji se realizuju u pojedinim sedištim.
- 14.5. Konkurs za upis studenata na ZS-programe zajednički objavljuju akreditovane visokoškolske ustanove.
- 14.6. Diploma i dodatak diplomi se izdaju na propisanom obrascu na srpskom jeziku ćirilničkim pismom, na jeziku organizatora zajedničkog programa i na engleskom jeziku.
- 14.7. Diplomu i dodatak diplomi potpisuju ovlašćena lica akreditovanih visokoškolskih ustanova koje učestvuju u realizaciji ZS-programa u slučaju zajedničke diplome, odnosno

lica koja su ovlašćena da potpisuju dvostruku diplomu, odnosno ovlašćeno lice ustanove koja po sporazumu učesnika u programu izdaje jednu diplomu.

Standard 15: IMT studijski program

Pod IMT studijskim programima podrazumevaju se interdisciplinarni, multidisciplinarni i transdisciplinarni studijski programi koji obuhvataju materiju iz dve ili više oblasti u polju umetnosti.

Uputstva za primenu standarda 15:

15.1. Završni rad IMT umetničkog studijskog programa je doktorski umetnički projekt.

15.2. IMT doktorski umetnički projekt je rad koji se sastoji iz umetničkog projekta i pisanog rada. Umetnički projekt predstavlja umetnički rad javno prikazan u formi izložbe, javnog izvođenja, publikacije ili neke druge vrste umetničkog dostignuća. Pisani rad predstavlja rezultat temeljno istražene teorijske teme koja je u dijaloškoj vezi sa umetničkim dostignućem.

15.3. Zahtev za akreditaciju IMT studijskog programa može podneti jedna ili više visokoškolskih ustanova koje moraju imati uverenje o akreditaciji.

15.4. Pre postupka akreditacije studijskog programa formuliše se odgovarajući IMT stručni, akademski, odnosno naučni naziv, koji utvrđuje Nacionalni savet za visoko obrazovanje, na predlog Konferencije univerziteta Srbije i Konferencije akademija strukovnih studija Srbije.

15.5. Prilikom formulisanja stručnih, akademskih i naučnih naziva koji se stiču završetkom IMT studija, koristi se kombinacija celine ili delova dve najvažnije oblasti koje čine dati interdisciplinarni program.

15.6. Dve najvažnije oblasti i njihov redosled u nazivu utvrđuju se na osnovu broja ESPB bodova koje date oblasti imaju u studijskom programu.

15.7. Studijski program se prikazuje kao IMT studijski program ako svaka od dve glavne umetničke oblasti sadrži najmanje 25% ESPB bodova za predmete iz date oblasti. Ove dve oblasti treba da su zastupljene sa najmanje 70% ESPB bodova datog studijskog programa.